

The Project Gutenberg eBook of Kauneuden kirous

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kauneuden kirous

Author: Wilhelm Heinrich Riehl

Translator: Antti Jalava

Release date: November 17, 2008 [eBook #27290]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KAUNEUDEN KIROUS ***

Produced by Tapio Riikonen

KAUNEUDEN KIROUS

Kirj.

W. H. Riehl

Saksan kielestä suomentanut Antti Jalava

Helsingissä 1889.

G. W. Edlund, kustantaja.

J. Simeliuksen kirjapaino-osakeyhtiö.

ENSIMMÄINEN LUKU.

Että räätälimestari Hafelborn Weilburg'ista oli saava kauniimman pojan koko kaupungissa, niin ihmeen ihanan lapsen, ettei sen vertaista miesmuistiin oltu nähty, sitä ei kukaan olisi ajatellut. Ja niin oli kuitenkin laita.

Nyt ei tosin ole paljon luottamista vastasyntyneitten lasten kauneuteen, sillä mitä kutistuneita kukkia voi pian kehjetä suloisestakin silmikosta, ja kuka kysyy sitä paitse pojalta, ja juuri räätälinpojalta, ensiksi kauneutta?

Mutta pikku Hafelborn oli hyvin hienosti ja hyvin muodostunut kaikissa jäsenissä ja tuli niin täydellisellä enkelinpäällä maailmaan, että jo kättilöin, ensikerran kylvettäessään vastasyntyntä,

ihastellen huudahti: "Noin ihmeen kaunis lienee Kristuslapsi seimessä ollut!" ja tämä kiitos oli varmaan tasapuolinen, sillä kättilöintä pidettiin kateellisena naisena ja räätälin vaimoa vastaan oli hän erittäin nurjamielinen.

Tosin huusi hän silloinkin kohta perästä: "Voi, mikä onnettomuus, että lapsi on niin kaunis!" Vanhemmat kysyivät kummastuneina, mitä hän tällä tarkoitti, ja kättilöin jäi hetkeksi vastaamatta ja lausui sitten hämillänsä, että hänen oli juohtunut mieleen, hän ei itsekään tiedä miten, kuin jos lapsi olisi liian kaunis tälle maailmalle. Ennustetaanhan myöskin lapsessa, joka jo valmiin enkelin näköisenä lepää ensimmäisessä kapalossa, ettei se saa jäädä kauaksi meidän luoksemme. Vanhemmat kirosivat hiljaisuudessa tuota kateellista vanhaa varista, jota heidän kuitenkin vuosia saadusta avusta täytyi kiittää ja pitivät nyt vasta lastansa kahta vertaa kauniimpana. He valvoivat kuitenkin vuodet pitkään suurimmalla huolella pienokaisen terveyttä, jott'ei hän kauneutensa tähden tulisi heiltä pois otetuksi, varsinkin kun hän ei ainoastaan ollut heidän ensimmäinen lapsensa, vaan myös jäi ainoaksi.

Kauniimman pojan täytyi myöskin saada kauniin nimi. Vanhemmat miettivät kokonaisen päivän, mikä heidän suvussa olisi kauniin nimi ja muistivat erään kaukana asuvan orpanan Amos Hafelborn'in. Koska protestanttien mielestä siihen aikaan — se oli vuonna 1610 — vanhan testamentin nimet kuuluivat erittäin hurskaalta ja voimakkaalta, mutta niiden joukossa Amos näytti oikein silmiin pistävän oudonlaiselta, niin valitsi vanha Hafelborn sen; sillä mitä on kaukaa kotoisin, sehän kaikkina aikoina on räätälejä miellyttänyt.

Kolmantena päivänä kastettiin lapsi kaupungin kirkossa ja sai saman nimen kuin kolmas pienten profeettain joukossa. Kastepuheensa aineeksi oli kirkkoherra ottanut kaksi paikkaa pipliallisesta kaimasta. Ensiksi Amoksen kahdeksannen luvun kolme ensimmäistä värsyä: "Herra, Herra osoitti minulle näyssä ja katso, siellä oli kori suvituloa. Ja Hän sanoi: mitäs näet, Amos? Minä vastasin: korin suvituloa. Niin Herra sanoi minulle: minun kansani Israelin loppu on tullut, en minä tahdo enään mennä häntä ohitse. Ja sinä päivänä pitää veisut temppelissä itkuksi kääntymän, sanoo Herra, Herra: monta kuollutta ruumista pitää joka paikassa makaaman, jotka viedään salassa pois".

Sovittaen profeetansanaa nykyisyyteen, puhui kirkkoherra siitä surkeasta ajasta, jota vastaan kaikki nyt nähtävästi vaelsivat ja vasta syntyneet lapset ehkä vielä enemmän kuin vanhat. Kahtena edellisenä vuonna oli näet protestanttinen unioni ja katolinen liga perustettu; varustuksia tehtiin; Spinola hispanialaistensa kanssa oli jo Wesel'issä ja tieto Ranskan kuninkaan Henrikki IV:nen murhasta levisi ympäri Saksan maata. Ei kukaan tiennyt, mitä nyt oli tuleva ja aavistus raskaista päivistä painoi kaikkien mieltä. Kirkkoherra käytti sitä manauksen sanoiksi, mutta kääntyi sitte tekstinsä toiseen paikkaan, profeetta Amoksen molempiin loppuvärsyihin: "Sillä minä käännän minun kansani Israelin vankeuksen, että he rakentavat autiot kaupungit, ja niissä asuvat; istuttavat viinapuita, ja niistä viinaa juovat; tekevät puutarhoja, ja niistä hedelmiä syövät. Ja minä tahdon heitä heidän maassansa istuttaa; niin ettei heitä enään temmata pois maastansa, jonka minä heille antanut olen, sanoo Herra sinun Jumalas". Tämän autuaan ajan — niin toivotti kirkkoherra — nähköön kumminkin ristinlapsi vielä elävin silmin Saksan maassa, ja jos vanhat tuolla kurjuuden ajalla otettaisiinkin pois, niin valmistakoon heille Jumala kuitenkin vielä suurempaa kirkkautta taivaallisessa Jerusalemissa.

Räätälin ja hänen vaimonsa mielestä oli puhe vähän liiaksi synkkä kastepuheeksi; edellinen arveli myös, että Nassau-Weilburgilaiset kumminkin voisivat aivan rauhallisesti odottaa uhkaavaa maailmansotaa, sillä olihan kreivi Lutvikki julistanut itsensä puolueettomaksi, ja vaimo ajatteli itsekseen, että tuon ilkeän kättilöimen sanat, joka vertasi ihmeen kauniin pojan Kristuslapsen seimessä, olisivat voineet antaa aihetta parempaan tekstiin kuin Amoksen kahdeksanteen. He eivät kuitenkaan uskaltaneet lausua näitä mietteitänään toisilleen, sillä he kammoivat semmoista syntiä, että edes kahden keskenään moittisivat kastesaarnaa, ja piirustaessansa nuoren Amoksen syntymä- ja kastepäivän ison piplian viimeiselle lehdelle, panivat he nämä vanhan Amoksen värsyt siihen viereen ikuisiksi muistoksi.

Kun nyt aviopari näki pienokaisensa, joka kasvoi yhä kauniimmaksi, noin kehdoissa makaavan, silloin sanoi vanha Hafelborn: "Poika on liian kaunis räätäliksi. Hänen täytyy lukea itsensä papiksi tai virkamieheksi, tahi voi hän myös tulla upsieriksi, evestiksi minun puolestani, kenraaliksi tai joksikin senlaiseksi". Ja hänen vaimonsa nyökkähytti ystävällisesti hymyillen päätään myönnytykseksi. Räätälimestari oli näet tosin vaan tavallinen räätäli pienessä kaupungissa, mutta hän oli rikas sen rahan kautta, jonka hänen vaimonsa, eräs myllärintytär, oli hänelle tuonut, ja sentähden oli hänellä alituisesti suuria tuumia päässä. Mutta koska rikas myllärintytär oli mennyt naimisiin hänen kanssaan etenkin hänen kauniin muotonsa tähden, niin tuumaili hän että pieni Amos, joka oli kymmenen kertaa kauniimpi, olisi myös saavuttava kymmenen kertaa suuremman onnen. Ja kun poika sittemmin kasvoi suuremmaksi, kuuli hän niin usein, että hänestä oli tuleva kaupungin-kirkkoherra, maanvouti tai sotaevesti, että hän luuli kerran tulevan loistamaan kaikissa näissä kolmessa arvossa yhtä haavaa, ja niin leikitsi hän kumppaniensa kanssa, kuinka hän tänään evestinä vangitsi kymmenen maankavaltajaa ja rauhanrikkojaa, huomenna maavoutina tuomitsi ne pois hengeltä ja ylihuomenna saattoi hengellisellä lohduksella koko joukon hirteen.

Amos oli juuri täyttänyt kahdeksan vuotta, kuin kreivillinen hovimaalari sai tehtäväksensä koristaa kirkon kupulaen neljä kulmaa kahdella ilmassa liehuvalla enkelillä al fresco. Hän ei tietänyt mitään parempaa mallia kuin tuota ihmeen kaunista räätälinpoikaa ja maalasi sentähden hänet kahdeksan kertaa alastomana ja liehuvana kirkon lakeen. Loistavin silmin katseli sittemmin Amos sunnuntaisin lakea, jossa hän niin hupaisesti liiteli, ja kertoi jokaiselle vieraalle ylpeydellä, että hän jo kerran oli istunut enkelinä. Koulupojat nimittivät häntä siitä asti aina kirkkoenkeliä; mutta hän kuuli tätä pilkkanimeä mielellänsä eikä kukaan ollut niin lujasti kuin hän itse vakuutettu siitä, että hän todellakin oli kauniin ihminen koko maailmassa.

Vaan vanhan Hafelborn'in mielestä täytyi kauniimman lapsen, joka kantaa kauniinta nimeä ja on ulosvalittu kauniimpaan virkaan, sen lisäksi vielä kirkkoenkeliä maalattu, myöskin käydä kauniimmassa vaatteissa. Ja koska hän oli rikas ja päälliseksi räätäli, niin oli hänen helppo pistää kätensä puoleksi rahakukkaroon, puoleksi "helvettiin" [Näin nimitetään Saksassa räätälien pöydänalustaa, jonne nämät heittävät yli jääneitä kankaankappaleita, jotka oikeastaan olisivat teettäjilleen takaisin annettavat. Suoment. muist.] ja komeasti koristella Amostansa punaisella viitalla, viheriällä takilla ja keltaisilla housuilla. Mutta se maksoi pojalle monta katkeraa kyyneltä; sillä koulukumppanit, jotka jo hänen ihailtun kauneutensa tähden kadehtivat ja kiusasivat häntä, eivät nyt jättäneet tuota kirjavaa lintua yhdeksikään päiväksi kynimättä ja hän olisi monta kertaa tahtonut käydä kerjäläislapsen ryysyissä, joita ei kukaan pilkannut. Poika ei vielä aavistanut, että enimmin kadehditut etumme aivan helposti voivat tulla meille kovimmaksi kiroukseksi, ja kuitenkin itki hän jo katkeria kyyneliä sentähden.

Mutta siellä ei ollut ainoastaan pilkkaa ja kyyneliä, vaan myöskin kovia iskuja molemmin puolin; sillä Amos ei ollut mikään heikko maitoparta, vaan vahva ja verevä, ja oli kaikkia yhdenikäisiänsä päätä pitempi. Vaan valitettavasti seisoi hän melkein aina yksinänsä taistelussa, viholliset sitä vastoin ahdistivat häntä tiheissä parvissa, ja niin täytyi hänen voimasta ja rohkeudesta huolimatta joutua tappiolle. Sentähden ilahutti häntä kahdenkertaisesti, että hänelle usein tuli avuksi samanikäinen tyttö, koulumestarin Martha; tällä oli niinkään vankat nyrkit, hän oli raivokas niinkuin poika ja sanoissa ja töissä aina kauniin kirkkoenkeliä asianajaja. Jospa hän ei voinutkaan tälle saavuttaa voittoa, niin jakoivat kuitenkin molemmat rehellisesti selkäsaunansa, sekä annetut että saadut. Amos otti tätä tehokasta avuliaisuutta vastaan, niinkuin jotain hänelle luonnollisesti tulevaa, ja jos Martha lohdutukseksi pilkasta ja vahingosta salaisesti lahjoitti hänelle voileipänsä, söi hän senkin, niinkuin jotain hänelle luonnollisesti tulevaa. Kotoa oli hän tottunut vastaan ottamaan jokaista lahjaa, jokaista imarrusta ilman vähintäkään kiitoksen sanaa hänelle tulevana verona, ja ainoastaan silloin kuin hänelle ei mitään annettu, joutui hän syvempään mielenliikutukseen.

Vanhemmat, jotka kilvan palvelivat rakasta Amostansa, täyttäen hänen vähimmätkin toivoituksensa, katsoivat karsain silmin tuota yksipuolista ystävyttä. He olivat jo kapalo lapselle määränneet hänen tulevaisen virkansa, siis oli se aivan ajan mukaan, että he ajattelivat kymmenvuotiaan pojan tulevaista avioliittoa. Ukko sanoi esimerkkejä löytyvän, että kreivintyttäret olivat astuneet alas kaunisten talonpoikaispoikien luo, miksi ei siis ilmestyisi ainakin aatelinen fröökinä kauniimmalle räätälinpojalle? Amos oli tätä puhetta oven takana kuunnellut, ja jotta hän siitä tietäisi jospa hän ei olisikaan kuunnellut, kielsi äiti häntä tekemästä itseään liian tuttavaksi koulumestarin Marthan kanssa, sillä hänen tulisi kerran vielä naida joku prinsessa. Kun sentähden Martha taas antoi hänelle voileipänsä ikäänkuin laastariksi saaduille iskuille, sanoi Amos alentuvaisesti: "Martha, sinä olet kovin hyvä, ja jos minä kerran nain prinsessan, otan minä sinut lapsenpiiaksi palvelukseeni". Se oli ensimmäinen kiitoksen sana, jonka Martha sai niin monesta voileivästä, ja kuitenkin kätkeytyi lapsi parka sen jälkeen puoleksi päiväksi ja itki katkerasti.

Amos kasvoi sill'aikaa suloisimmasta lapsesta verevimmäksi, voimakkaimmaksi nuorukaiseksi: hän oli vilkas, rivakka, iloinen, jospa myöskin vähän itsetyytyväinen, ja hyvä ymmärrys loisti esiin hänen sinisistä silmistään. Kukka oli täyttänyt mitä silmikko oli luvannut. Mutta myöskin kastepäivänä ennustettu sota-aika oli käynyt toteen ja sen onnettomuudet rasittivat vuosi vuodelta yhä raskaammin Nassau'in maata. Räätäli vaimoineen muistivat monta kertaa tuskallisesti Amoksen kahdeksannen luvun värssyjä, jotka he pojan kastepäivänä olivat raamattuun kirjoittaneet, ja kysyivät itsekseen, olisivatko nuot hirmuiset sanat täydellisesti toteen käyvät? Semmoisen kovan pelon alaisina määräsivät he nuoren Amoksen kirkon palvelukseen ja lähettivät hänet ensiksi latinakouluun. Kun kaunis räätälinpoika nyt siis oli vihitty oppineeksi, niin tuntui hänestä hänen vanha saksalainen nimensä Hafelborn pian liian oppimattomalta, rumalta ja räätälimäiseltä; hän muutti sen silloisen tavan mukaan latinalaiseksi ja kirjoitti itsensä tästä lähtien: Amos Corylofontanus.

Mutta vuosi vuodelta eneni ajan hätä; vanhan Hafelborn'in varallisuus väheni vähenemistään, se ei häntä liioin huolettanut, sillä kaikki muut porvarit joutuivat niinkään häviölle ja hän lohdutti itseään sillä toivolla että jonkun vuoden kuluttua näkisi poikansa kirkkoherrana, ja jos ei Amos silloin naisikaan juuri jotain kreivinnaa, niin tulisi hän toki varmaan tuomaan jonkun aatelisfröökinän kotia rouvakseen.

Silloin ilmestyi eräänä päivänä rehtori räätäliin, — se oli juuri Amoksen seitsemäntenätoista syntymäpäivänä — ja pyysi saada jotain rauhassa sanoaksensa. Olisipa jo aika, lausui hän, lopullisesti määrätä pojan vastaista ammattia; kysymättäkin katsoo hän siis opettajana itseään velvolliseksi puhumaan suoraan. Amos oli eriskummallisin pyhimys; kykyä oli hänellä kaikkiin asioihin, ahkeruutta ei mihinkään. Kaikki hänen oppimisensa oli oikkuu. Jos hän vanhoissa kirjailijoissa luki ihanasta Helenasta, Paris'esta, Achilles'esta, Alexander'ista, Venus'esta tai Apollosta, silloin oli koko hänen huomionsa tekstiin teroitettu; rumasta Sokrates'esta, kyttyrä-selkäisestä Aesopus'estä, syyllisestä Cicero'sta ja paljaspäisestä Caesar'ista ei hän sitä vastoin tahtonut niin mitään tietää. Oli onni, että piru on niin rumannäköinen; jos hän olisi kaunis, niin poika lopulta rakastuisi itse piruunkin. Jos näytellään jotain Plautus'en tai Terentius'en latinalaisista komedioista, silloin Amos ei tosin koskaan ollut värsyjänsä kunnollisesti oppinut, mutta kuitenkin esitti hän naisien ja rakastajien rolleja niin mestarillisesti, että hänen liikuntojensa totisuuden ja suloisuuden tähden unhotti nuo puoleksi alas niellyt puoleksi vääristellyt värsyt. Pakanallinen Amor seisoi häntä ylimalkain paljoa likempänä kuin pipliallinen Amos. Viimeisenä paastoaikana oli hän, rehtori, antanut yläluokkalaisilleen kirjoitettavaksi vapaan latinankielisen aineen neljistä evankeliumeista: mutta nuori Hafelborn oli siitä kyhännyt aivan eriskummaisen teoksen, esitellessään "kauneuden periaatetta evankeliumeissa." Siinä oli ollut luettavana, kuinka sulopuheisen kaunis vuorisäärä oli, kuinka taivaallisen kauniit neitsyt Maarian kasvot, kuinka jumalallisen kaunis kirkastetun Vapahtajan muoto, kuinka kuninkaallisen kaunis ankara apostoli Pietari, kuinka juhallisen kaunis tulo Jerusalemiin, niin, itse Judas Iskariotissakin oli kaunis Amos löytänyt jotain kaunista, nimittäin hänen punainen partansa. Lyhyesti: kirjoituksessa oli kaikki ollut kaunista, paitse latinaa, se oli verrattoman rumaa.

"Missä löytyy nyt hänessä kipinätäkään hengellistä mieltä!" pitkitti rehtori. "Kaikki tytöt häntä silmäilevät ja hän kohta vertaa enemmän kumminkin kaikkia kauniita tyttöjä. Koulukuvassa kuin ei riipu mitään peiliä, niin katselee hän itseään ikkunaruuduissa, ja kun hän uneksien kuulteleo esitelmääni, kääntyy hänen tutkisteleva silmäyksensä kirjasta hänen soreihin sormiinsa tai pulskeihin pohkeisinsa. Antakaat Amoksenne tulla maalariksi — vanha hovimaalari ei sitä pait enää kauan käy pystyssä — papiksi hän ei ole syntynyt".

Räätälin vaimo vapisi kiivastuneena tämmöisestä ehdoituksesta, sillä maalari oli hänestä vaan korkeampi maankuleksija. Ja häneltä pääsi puoliääneen sanat: "Se on onnettomuus, jos on niin kaunis, kuin meidän Amos; silloin ilmestyy kadehtijoita kaikkialla".

Mutta rehtori kuuli sanat ja virkkoi: "Te olette oikeassa; se on onnettomuus, että poika on niin kaunis. Jos hän olisi naisena maailmaan tullut tahi kavalierina, niin olisi se ollut onneksi; mutta jos Weiburgilainen räätälinpoika on kauniimpi kuin kaikki muut ihmislapset, niin on se onnettomuus, ja jos tämä räätälinpoika vielä tietää ja tuntee kauneuttansa ja sen lisäksi tahtoo lukea jumaluusoppia, niin olisi valmis itkemään semmoisesta kauneuden kirouksesta".

Sanoi ja jätti vanhemmat yksinään vihastuneina ja hämmästyneinä hänen sanoistansa.

Mutta Amos Hafelborn eli Corylofontanus otettiin kohta pois latinakoulusta: äiti arveli, että lapsi raukan ennemmin tulisi luopua kaikesta lukemisesta, kuin kauemmin olla altisna tuon ilkeän rehtorin kateudelle. Muutoksenhaluinen, niinkuin hän oli, suostui Amos siihen mielellänsä, ja oli vaan harmistunut siitä yksinkertaisesta huhusta, joka pian levisi kaupungissa; siellä näet hoettiin, ettei kaunis räätälinpoika oikeastaan ollutkaan eronnut koulusta, vaan siitä pois ajettu, ja kulkupuhe lisäsi siihen vielä: erään rakkaudenseikan tähden koulumestarin Marthan kanssa. Vaan jo vuosia sitten oli Amos tuskin enää katsellut tyttöä, ja jos tämä katseli häntä, niin oli se vaan häveten ja salaisesti. Kulkupuhe taas kasvoi kasvamistaan. Sillä koko moittivassa kaupungissa oli Martha räätäliväen ohessa ainoa henkilö, joka parjattua nuorukaista julkisesti ja innokkaasti puolusteli.

Se tuli myös Amoksen korviin ja teki hänelle niin hyvää, että päätti suorittaa Marthalle tuon jo aikoja sitten maksettavaksi joutuneen kiitollisuuden velan. Mutta nähdessänsä ujon neitosen, kylmeni tuo lämpimästi aloitettu puhe vähitellen ja päättyi muutamilla sekavilla ja ajattelematta lausutuilla korupuheilla. Sillä hän havaitsi hirveän selkeästi, että tytön nenä oli vähän liiaksi paksu, silmät liian pienet ja suu liian leveä, jotta häntä, vaikkapa katsantonsa olikin lempeä ja vartalo sorea, tuskin voisi sieväksi, saatikka kauniiksi kutsua.

Mutta Martha vastasi että jos hän todellakin tuntee kiitollisuutta, niin seuratkoon Herran tähden hänen neuvoansa pyytää rehtorilta anteeksi, kääntyy takaisin lukemiseensa ja rehellisesti pyrkiä tullaksensa hyväksi ja hurskaaksi kirkkoherraksi. Sitä hänen tulisi tehdä ei ainoastaan itsensä ja vanhempiensa, vaan myös tytön oman hyvän nimen tähden.

Hän lausui nämä vakavat sanat niin ujosti ja niin liikuttetuna, että ne olisivat voineet kääntää Amoksen sydämen, jos vaan hänen nenänsä olisi ollut vähän kauniimpi, silmät vähän suuremmat ja suu vaan vähäisen hienompi. Mutta nyt ne kaikuivat tyhjiin, sillä Amos vertaili juuri silleikaa omaa nenänsä tytön nenään ja kun hän ei enää nähnyt tätä silmästä silmään, silloin arveli hän, että

koulumestarin tytär kuitenkin oli jotensakin törkeästi läksyttänyt häntä. Vaan rumat naiset saarnaskelevat kaikkialla kernasti. Jos niin on miestenkin laita, silloin on hän kaiketi liian kaunis kirkkoherraksi.

Vieläpä äitikin puhui nyt samaan tapaan. "Rehtori on oikeassa, meidän Amos on liian kaunis kirkkoherraksi! Sillä kun näkee, kuinka näinä sota-aikoina kirkkoherrat kaikkialla vangitaan, ryöstetään, ajetaan tiehensä, niin että on melkein vähemmän vaarallista olla sotamies kuin kirkkoherra, niin oli kai meidän Amos liiaksi kaunis tullaksensa jossain kirkkoherrakunnassa teurastetuksi". Hän joutui kuitenkin hämille pojan uuden elinkeinon suhteen. Kansleria tai neuvosta ei hänestä nyt myöskään voinut tulla, kun hän oli luopunut lukemisesta. Aika kului, äidilliset rahat niinikään, ja jo toista vuotta ojenteli laiskuri poika pitkät koipensa, joita hän mielellään vertaili Vatikanon Apollon jalkoihin, vanhempainsa pöydän alla.

Silloin tuli yksi kirjurinpaikka räntterivirastossa avonaiseksi, ja Amos alensi itsensä sitä vastaan ottaaksensa. Äiti lohdutti häntä tässä askeleesta, jota hän nimitti epä-avioliitoksi ja arveli että raha-asiain alalla toki vielä paraiten tulisi toimeen tänä rosvoisena sota-aikana ja jos hän vaan kerran äkkiä olisi rikastunut, niinkuin niin monet räntmestarit, silloin ei suinkaan voisi arvatakaan, mitä kaikkia vielä oli tapahtuva. Amos tiesi hyvin, että äiti viimeisillä sanoilla tarkoitti tuota puheena ollutta kreivinnaa tai prinsessaa.

Odottamattomalla taidolla ja innolla ryhtyi hän uuteen virkaansa ja saavutti räntmestarin täyden luottamuksen. Mutta kun ei siihen aikaan Weilburg'in hovissa eikä ympäristössä ollut mitään prinsessaa saatavana, niin loi kaunis kirjuri silmänsä toistaiseksi räntmestarin sievään tyttäreeseen Dorotheaan, Tämä ei läksyttänyt niinkuin koulumestarin kaino Martha, myöskin olivat hänen silmänsä suuret ja hänen nenänsä pieni kyllä, ja missä Marthaa oli arveluttanut antaa pikkusormi, siinä antoi Dorothea kohta koko käden. Niin näyttelivät nämä molemmat nuoret kauan aikaa hupaisaa romaania: Amos luuli itsensä rakastetuksi ja Dorotheaa huvitti, että hän sitä luuli. Mutta eräänä aamuna astui räntmestari Amoksen luo ja ilmoitti hänelle, että hän oli oivallisin kirjuri, mikä hänellä koskaan on ollut, mutta hän oli hänelle liian kaunis. Sentähden että hän on niin kaunis, sulkee hän hänelle — hän arvannee kai enemmän syyn — huoneensa ja koska kirjoitustupa nyt kerran on tässä huoneessa, niin täytyy hänen valitettavasti myös eroittaa hänet virasta.

Amos syöksähti ulos, häpeästä ja kiukusta melkein tukehtumaisillaan. Hetken perästä hiipi hän kuitenkin taas takaisin, sanoaksensa kumminkin Dorothealle muutamia uskollisuuden ja lohdutuksen sanoja. Mutta tämä ei tarvinnut lohdutusta. Hän oli vaan etsinyt rakkauden leikkiä, ei rakkautta, ja kun leikistä vanhuksen ankaran käytöksen johdosta uhkasi tulla kiusallinen todenteko, teki hän lopun siitä. Hän näytti tänään erinomaisen kauniilta, kun hän ujustellen käski Amostansa unhoittamaan hänet, miehekseen ei hän kuitenkaan voisi ottaa häntä, kreivillisen palvelijan tytär kirjuria, joka vaan oli rätätälipoika. Ja päälliseksi oli tuolla lumojattarella vielä mitä kauniimmat kyyneleet silmissä!

Kahdenkertaisesti särjettynä pakeni Amos uudestaan virkahuoneesta. Hän ei enää tiennyt, mitä hän teki, mitä hän tunsi, missä hän kuljeskeli. Palata takaisin vanhempien luo hävetti häntä; hän juoksenteli koko päivän läpi metsiä ja peltoja ja löi nyrkillään kasvoihinsa, ikäänkuin olisi tahtonut antaa niille korvapuusteja siitä, että olivat liian kauniit, ja kun hän iltasella taas oli kaupungissa, ei hän itsekään tiennyt kuinka sinne oli tullut ja mitä tietä oli kulkenut.

Hän kiersi torinkulman ohitse Ritari nimisen kadun kohdalla. Silloin taputti häntä outo mies olalle ja sanoi: "Tuo on kauniin mies, jonka eläissäni olen nähnyt. Nyt sinun täytyy kanssamme juoda kannu viiniä!"

Amos kavahtui ylös niinkuin unesta. Ritari-kadun torilla istui vieraita sotamiehiä, jotka ryyppäsivät ja rähjäisivät; muutamat porvarinpojat katselivat tätä etäämpänä, talonpoikia ympäristöstä joi sotamiesten kanssa. Joutsenkadulta kuului rummun pärinää. Ne olivat värvääjiä siitä rykmentistä, jota Brandenburg'in maakreivi Hans Georg siihen aikaan kokoili Nassau'in maakunnista keisari Ferdinand'ille.

"Se on ensimmäinen mies, jolle minä en ole liiaksi kaunis ja joka minulle tarjoaa jotain hyvää kauneuteni tähden", ajatteli Amos itsekseen ja katseli vierasta sotamiestä, joka häntä oli kutsunut viiniä juomaan, kiireestä kantapäihin asti. Mutta tämä puolestaan katseli vieläkin terävämmällä silmäyksellä nuorta Hafelborn'ia, tarttui hänen käteensä ja veti hänet ryyppääjien luo. "Tässä tuon minä kaikkein kauniimman miehen, hänen täytyy tehdä vala lipullemme!" huusi värvääjä kumppaneillensa, ja ennenkuin tiesikään oli Amos piiritettynä toisilta, jotka imartelivat häntä, joivat hänen onneksensa ja tarjosivat hänelle veljeyttä.

Vavisten kiukusta huusi hän: "Olenko teidän mieleenne? Saakeli soikoon! Te olette ensimmäiset, joille minä olen aivan mieleinen ja kylläksi kaunis".

"Kylläksi kaunis ja kauniimpi kuin kylläksi!" imarteli joku joukosta ja tahtoi ojentaa hänelle kättä. Mutta Amos astui raivostuneena takaisin, puristi nyrkkiänsä ja huusi: "Älkää sanoko sitä toistamiseen! Joka väittää minun olevan kauniimman kuin kylläksi, olevan liian kaunis, siltä minä lyön pääkallon rutiin!"

Tällä hetkellä tunki eräs tyttö tuon irstaisen joukon lävitse. "Tule kanssani, Amos, Jumalan tähden! Tule kanssani vanhempiesi luokse: he hakevat sinua, äiti nääntyy murheesta!" huusi hän tuskallisella epätoivon äänellä, joka olisi voinut liikuttaa kiveäkin. Se oli koulumestarin Martha. Kouluhuoneen ikkunoista oli hän nähnyt kuinka Amosta oli houkuteltu värvääjien luokse; ja vaikka naiset muuten tavallisesti pakenivat tätä raakaa sotilasväkeä metsiin ja piilivät kellareihin, riensi hän kaiken vaaran ja häpeän unhoittaen keskelle joukkoa; sillä hänestä tuntui kuin olisi hänen kiittämätön nuoruuden ystävänsä ruumiin ja sielun puolesta kadotettu, jos ei hän häntä nyt pelastaisi.

Horjuvin polvin katseli Amos rukoilevaa tyttöä, puristettu nyrkki aukeni, ja hän pyyhkäisi kädellä otsaansa ja kasvojansa, niinkuin tahtoi hän pestä pois pahan kuumeunelman. "Sinä olet oikeassa, Martha!" sanoi hän sortuneena, "minä tahdon mennä kanssasi kotia".

Mutta värvääjä kuiskasi hänelle korvaan: "Onko tuo sinun kultasi? Hyi, etkö häpee: niin kaunis poika ja noin ruma tyttö! Ovathan hänen kasvonsa niinkuin nauriista leikatut! Katso tuonne meidän tyttöläitä, jotka tuovat esiin viiniä. Eikö totta, ne ovat hienompaa sorttia? Ja ne kaikki tulevat olemaan sinun kultinasi, kuten vaan tahdot; — joka päivä toinen!"

Amos silmäili trossityttöjä ja sylki inhosta. "Menkää tiehenne vaimoväkenne kanssa; minulla ei ole yhtään kultaista enkä huolikaan semmoisesta!"

"Tule kanssani, Amos!" rukoili Martha.

"Minä seuraan sinua!" vastasi hän, entistänsä enemmän hämillään. Sillä samassa silmänräpäyksessä juohtui hänen mieleensä, että koulumestariintyärtä nauriskasvoilla nyt kuitenkin pidettäisiin hänen kultanansa, jos häntä seuraisi. Jospa toki sotamiehet eivät kohta ensi katsannolta olisi tehneet pilkkaa noista rumista kasvoista!

Ja hän ei seurannut Marthaa.

Mutta nähdessään sotamiesten loukkaavan tuskastunutta tyttöä, tarttui hän keihäaseen, joka seisoi pöydän vieressä ja huusi raivostuneena: "Tyttö ei ole minun kultani, ja minä jään luoksenne, todistaakseni sen teille; mutta ken taittaa edes hiuskarvan häneltä, sen minä paikalla lävistän tällä keihäällä". Sotamiehet seisoivat hämmästyneinä ja antoivat Marthan mennä.

Mutta värvääjä sanoi: "Hyvin poikaseni! Sinulla näkyy olevan rohkeutta!" Ja yksi vasta värvätyistä talonpojista lisäsi siihen: "Perhana! Meidän kirkkoenkelimme on muuttunut oikeaksi karhuksi. Kuka olisi sitä tuosta kauniista räätälinpojasta odottanut!"

Silloin huusi Amos: "Ota tämä kirkkoenkelistä ja tämä kauniista räätälinpojasta!" ja löi häntä keihäällä päähän, niin että talonpoika lankesi maahan ja veri juoksi kasvoista.

Amos ei nyt enää voinut hillitä itseänsä. Hän tunsu vaan, kuinka ase riistettiin häneltä pois, kuinka häntä uhattiin vankeudella ja pyövelillä, jos ei hän heti paikalla ottaisi käsirahaa, kuinka häntä sitte taas imarreltiin, juotiin hänen muistoksensa ja kiitettiin hänen kauneuttansa: vanhemmat, Martha, Dorothea, räntmestari, sotamiehet, haavoitettu talonpoika, vankihuone ja pyöveli, kaikki pyörivät kirjavassa sekasotkussa hänen päässään. Hän joi juomistaan, jotta hän taas voisi selvemmin ajatella; mutta yhä hullummin tanssivat kaikki hahmut yhteen ja tässä huumauksessa hän vihdoin nukkui; kun hän taas tointui, seisoi jo aamuaurinko taivaalla.

Värvääjä-upseeri löi häntä nyrkillä olkapäähän ja huusi: "Ylös, kumppani! Etkö kuule rumpua? Nyt marssimme Herhorniin rykmenttimme luo. Jos et olisi kauniin mies, niin emme suinkaan olisi nähneet niin paljon vaivaa ja maksaneet kahdenkertaista käsirahaa värvätäksemme sinua keisarin lipulle".

TOINEN LUKU.

Helpommin kuin olisi voinut luullakaan, lohdutti itseänsä tänäpäpä selväpäpäinen Amos siitä hurjasta askeleesta, jonka eilen humalapäpäinen Amos oli astunut, sillä ei ainoastaan tuota, huonoa kevytmielisyyttä ollut hän saanut myötäjäpäpäinä kauneutensa kanssa, vaan myöskin hyvän ja keveän

mielen. Hän ajatteli että sitä, joka tuhansien joukosta oli jaloimmalla Jumalanlahjalla niin nähtävästi varustettu, täytyy vielä kerran suuri onni kohdata, ja se olisi sisällinen ristiriitaisuus luonnolta, jos hänen kunniatonna pitäisi kokonaan vaipua häpeään ja kurjuuteen; hän uskoi kauneutensa tähteen. Että hän nyt raa'an roskaväen keskellä kulki tätä tähteä kohti, ei häntä ensinkään häirinnyt uskossaan. Häntä virvoitti nähdä ympärillensä paljaita outoja kasvoja ja tahtomattansa olla heitettyä aivan tuntemattomalle uralle. Hän tunsu kai, että hän vanhassa läheisössään olisi täydellisesti menettänyt ja että hänen uusien ihmisten joukossa täytyi alkaa uutta elämää.

Kovin murheellisenä ajatteli hän kuitenkin vanhempiansa. Erään Herborn'in vaatekauppiaan, joka lähti Weilburg'iin, käski hän sanoa isällensä että hän oli hyvin vastaan-otettu siihen rykmenttiin, johon suurimmaksi osaksi kuuluu maamiehiä, ja että hän yön ja vuoden kuluttua varmaankin evestinä ja varakkaana miehenä on taas kotiin palaava, mutta äidille, että hänen Amoksensa nyt on tullut ratsumieheksi, huippulakki päässä, rautakaulus hartioilla, puolihaarniska rinnalla ja kahdeksantoista jalkaa pitkä piikki kädessä, edelleen että hän joka päivä saa kaksi naulaa leipää, mitan viiniä, naulan lihaa ja kausittain puolineljättä taaleria rahaa. Hänen ei siis tarvitse murehtia häntä, muuten älkööt vanhemmat vihastuko häneen, vaan antakoot hänelle hiljaisen siunauksensa matkalle.

Se suuri tuska, joka silloin leveni koko avaran maan yli, hajoitti vanhempien pienen tuskan kadonneesta pojastansa. Missä koko kansa tylsentyy kurjuudesta, siinä yksityinenkin helpommin kantaa yksityistä ristiään. Räätiliväki, ryöstöstä, poltosta, rutosta, sodasta ja nälästä tuskastuneena ja rasitettuna, muisti aivan usein sitä profeetta Amoksen värssyä, joka nyt oli sanasta sanaan toteutunut: "Sinä päivänä pitää veisut temppelissä itkuksi kääntymän, sanoo Herra. Monta kuollutta ruumista pitää joka paikassa makaaman, jotka viedään salassa pois". Mutta he eivät silloin enää usein muistaneet poikaansa, jonka kasteen johdosta olivat tämän värssyn mieleensä teroittaneet; sillä hän oli noina pitkinä tuskavuosina vihdoinkin tullut heille myös niinkuin yksi noista kuolleista ruumiista, joita salaisesti oli pois viety.

Amoksella oli silloin sotaleirissä kovat päivät, Pähkinäkepin ankaran kurin alla luopui hän taas latinalaisesta "Corylofontanus" ja palasi takaisin rehelliseen saksalaiseen "Hafelborn". Jos hän vaan samalla kertaa olisi voinut luopua olentonsa latinaisuudesta, niin olisi hänen ehkä käynyt paremmin noiden villien soturein joukossa. Mutta sentähden että hän oli niin kaunis, oli häntä niin hienosti kasvatettu, ja nyt oli hän kuitenkin taas liian hieno ja liian kaunis ratsumieheksi. Hän oli uneksunut ritarillisesta sodasta, jossa hän kunnianhimonsa rohkeudella ja ulkomuotonsa loistolla pian tahtoi kohota ritariksi, ja hän vietiin ryöstöön, rosvoamiseen ja murhapolttoon, ihmisnyljentään ja maanhävitykseen. Tappelussa kenties ensimmäinen, oli hän näissä urostöissä kuitenkin kaikkina aikoina viimeinen kumppaniensa joukossa, ja vaikka hän, silloisen tavan mukaan, usein myi nahkansa toiselle sotaherralle, ei hän kuitenkaan koskaan joutunut varsinaiseen tappeluun.

Kerran oli kuitenkin Amos tulemaisillaan tilaisuuteen tekemään loistavan urostyön. Oli vuonna 1632. Jo oli ratsumiehemme kierreskellyt neljä vuotta sotapalveluksessa ja seiso i nyt ruotsalaisten joukossa kenraalimajuri von Baudiss'in johdolla, mutta oli kuitenkin yhä vielä alhainen sotamies. Baudiss tahtoi saada valtaansa Rhein-tien Koblenz'in ja Köln'in väliltä, ja sitä varten oli ensin välttämätöntä valloittaa ne linnat, jotka suojelivat tätä tietä. Yksi niistä oli väkirynnäköllä otettava, ja se oli kova papu purra. Kenraalimajuri lupasi niille, jotka vapaaehtoisesti asettuisivat ensimmäisiksi rynnäköntohtajiksi koroituksen paikalla ja kahdenkertaisen osuuden saaliista. Amos astui ennen kaikkia eturintaan; mutta paitse häntä pyrki vielä niin monta muuta tuohon suureen vaaraan ja kunniaan, että kenraalin täytyi valikoida. Ja kun hänen silmänsä lankesi nuoreen Hafelborn'iin tuli se ikäänkuin heijaistuksi tämän miehekkäästä kauneudesta. Hän ajatteli itsekseen, että puolesta tunnissa makaavat kaksitoista ensimmäistä kaikki kuolijana vallihaudassa; olisi kuitenkin vahinkoa, jos lähettäisin komeimman pojan koko rykmentissä varmaan kuolemaan. Ja hän asetti Hafelborn'in muitten ylilukuisten kanssa takapuolelle. Mutta sattumus johti niin, että nuo kaksitoista ensimmäistä kaikki pelastuivat ja saivat kunnian sekä voiton siitä; vaan Amos tuli tyhjänä takaisin, vaikka hän kyllä urhoollisesti taisteli ja yltäkyllin sai iskuja. Jos räätilinpoika olisi kohta evestinä tullut sotapalvelukseen, olisi hän kauneutensa tähden varmaankin saavuttanut loistavan tulevaisuuden.

Niin eleli hän niinkuin vieras raakain kumppaniensa joukossa, ilman ystävittä ja kadehdittuna, olematta todellakaan kadehdittava. Mutta jos kauneus sotamiehelle on kiroukseksi, niin oli se kumminkin ihmiselle joksikin siunaukseksi. Sillä koska Amos tunsu itsensä niin paljoa hienompänä ja kauniimpänä kun muut, ja luotti kauneutensa tähteen, ei hän kuitenkaan koskaan vajonnut alas kumppanien raakaan mielialaan ja irstaasen elämään. Myötäsyttyneessä kauneudessaansa näki hän aateliskirjan, todellisen sukuaatelin, joka myös velvoitti aateliseen elämään, ja kumppanit, jotka sattumalta saivat vainua hänen salaisista ajatuksistansa, kutsuivat häntä mielellään aateliseksi räätiliksi.

Silloin tapahtui, että Amos Hafelborn partioretkillään muutamana päivänä tuli eräasen kylään Rehin'in varrella, jossa nälkätyneiden sotamiesten piti virvoittaa itsiään ja seuraavaksi päiväksi

hankkia ruokavaroja. Sen he toimittivat yksinkertaisimmalla tavalla. He eivät kauan kysyneet, missä syötävää ja juotavaa oli kaupaksi, vaan löivät huoneenovet rikki niinkuin myös kistut ja kaapit ja ottivat, mitä löysivät. Mitä he eivät voineet syödä, heittivät he likaan tahi kaivoihin, ja kun he kellarissa olivat juoneet itsensä täyteen, niin antoivat he tynnyrien juosta kuiviin maahan. Meidän on tekeminen pöytä puhtaaksi, sanoivat he, jotta huomenna tulisi kaunis ilma. Ja koska sotamiehelle oli vaivaloista ottaa mukaansa ruokavaroja useiksi päiviksi, niin etsivät he ahkerasti hopeaa ja muita kalleuksia; se oli helpompi kantaa ja auttoi heitä perästäpäin kuitenkin taas leipään ja viiniin. Ja kun kansa kernaasti kätki rahansa sänkyvaatteisin, niin leikkasivat he rikki kaikki patjat ja pudistivat höyhenet ulos kadulle, niin että tämä keskellä mätäkuuta melkein näytti semmoiselta kuin olisi satanut lunta.

Tätä ja vielä pahempaa sen lisäksi nimittivät sotamiehet suurustamiseksi ja ruokavarain hakemiseksi tulevaa nälkää varten.

Jos ei Amos tahtonut ilmasta elää, niin täytyi hänen seurata kumppanien esimerkkiä; sillä se, joka semmoisena myrskyisenä aikana koetti pyytää ja ostaa, ei suinkaan mitään saanut. Sentähden astui hän ikkunasta sisään lukittuun pappilaan, tähtäsi pistoolilla kirkkoherraa vasten rintaa, jotta hän vähän vikkelämmin löytäisi kellarinavaimet, ja näytti hänen rouvallensa paljaan miekanterän, jotta tämä paremmin muistaisi, mihin oli kätkenyt kinkkunsä ja myöskin rahakukkaronsa. Tarpeeksi syötyään ja juotuaan ja itselleen vähän rahaa seuraaviksi päiviksi hankittuansa, pani hän maata asuintuvan penkille, vähän nukkuaksensa ja ajatuksiaan koossa pitääksensä. Tämä penkki oli ainoa eheä huonekalu koko tuvassa, sillä raivoisimmat kumppanit, jotka hänen kansa tunkivat sisään, olivat jo lyöneet kaikki muut kalut murskaksi.

Kun nyt oli tullut aivan hiljaista, Amoksen vielä yksinään penkillä maatessa, niin luuli kai kirkkoherra että sotaväki oli lähtenyt pois, ja Amos kuuli kuinka hän vaikeroiden lähihuoneessa vaimonsa kanssa etsiskeli mitä ryöstäjät hänen tavarastansa ehkä vielä olisivat jättäneet. Mutta ryöstetyn avioparin kanssapuhe kääntyi äkkiä niin, että se syvästi koski kauniisen räätälinpoikaan ja hän kavahti ylös penkiltä, kuin jos kyykärme olisi häntä pistänyt. Kirkkoherra virkkoi näet: "Nuo miehet ovat paljaita lihaksi muuttuneita pirusia; mutta pirusin kaikista oli kuitenkin tuo ihmeen ihana nuori mies, joka ensiksi sisään tuli ja miekkaansa nenäsi edessä tanssitteli".

Kirkkoherran rouva sitä vastoin arveli, että kaunis nuorukainen päin vastoin oli ollut paras kaikista. Sillä eihän tämä ollut häntä enempää rääkännyt eikä myöskään mitään rikki lyönyt tai hävittänyt, vaan ainoastaan ottanut mitä hän oli tarvinnut.

Mutta kirkkoherra vastasi: "vaimo, sitä et sinä ymmärrä! Tosin vahingoittivat ja kiusasivat meitä muut paljoa pahemmin, mutta näitten raakain heittiöitten ilkeihin kasvoin jo on Jumala kirjoittanut, että heidän ihmiskunnan vitsauksena tulee vaeltaa läpi maailman. Tämä poika sitä vastoin on muodoltaan niinkuin Herra Kristus ja harjoittaa kuitenkin hirmutöitä muitten rosvojen kanssa. Jospa hän raivookin vaan puolen sen vertaa, niin tekee hän kuitenkin kolme kertaa pahempaa syntiä kuin hänen kumppaninsa. Ei ainoastaan hänen kasvonsa, vaan myöskin kieli ja joka liike osoittivat hänen olevan hyvän ihmisten lapsi. Vaan hienot ja kauniit konnat ovat kaikkina aikoina pahimmat ja useimmiten myös sisällisesti julmimmat; sillä he tekevät syntiä ehdon tahdon, eikä ainoastaan lakia, vaan myös omaa luontoansa vastaan. On varsin väärin ajatella pirusia rumimmaksi pedoksi. Hän ei ole niin musta kuin häntä maalataan. Sillä jos hän näyttäisi niin hirveän rumalta, niin ilmoittaisipa hänen muotonsa totuuden. Mutta hän on valehtelija kokonansa; ja siis käy hän täällä kauniina kuin Jumala ja on tässä äärettömässä valheessa vasta pirusin pirus".

"Ei! tämä käy liiaksi pojalle!" huusi Amos, astuen läheisen kamarin oveen; ja kirkkoherra rouvineen seisovat säikähtyneinä, ikäänkuin olisivat nyt nähneet kaikkein kauniimman saatanan elävältä. "Jokaiseen ammattiin ja onneen olin minä liian kaunis, ainoastaan pirusiksi olen siis kylläksi kaunis! Katsokaa, herra kirkkoherra, jos en olisi niin kaunis, niin olisin tullut hurskaaksi kirkkoherraksi niinkuin tekin, ja sen sijasta että nyt ryöstän teitä, olisin itse tullut ryöstetyksi. Te arvellette kauneuden olevan vapaakirjan kaikkeen hyvään. Mutta minä sanon teille, noitten ilkeäkasvoisten miesten on kymmenen kertaa helpompi maan päällä saavuttaa onnea ja taivaassa autuutta, kuin minun, jolle kauniit kasvoni alituisesti ovat esteenä. Mitä vapisette ja vaikeroitsette te? Enhän minä suinkaan ole pirus enkä teitä tahdo niellä. Mutta rangaistukseksi teidän herjauksistanne toivoisin minä että teidän vaan yksi ainoa vuosi olisi kantaminen sitä kirottua kauneutta, jonka kanssa minä nyt jo viisikolmatta vuotta olen kiusakseni tepastellut: Te tuomitsisitte silloin lempeämmin muita kristityitä ja oikeammin pirusia. Sillä jos tämä halveksii kauniimpien ihmisten muotoa, niin tekee hän sitä vaan sen vuoksi, että hän on liian älykäs ja hyvin tietää, että hän kauniimmilla kasvoilla ikuisesti pysyisi yhtäläisenä vaivaisena pirusina, kuin teidän nöyryin palvelijanne Amos Hafelborn".

Vaivalla tointui kirkkoherra pelästyksestään ja tuli vähitellen vakuutetuksi että hänellä edessään oli aivan sivistynyt ja hyväntahtoinen nuori mies, jonka vaan hätä ja sodan hirveä tapa pakoitti väkivaltaisuuksiin ja jota hänen viisaalla tavalla tuli koettaa pidättää luonansa omaksi suojakseen. Se ei

ollut hänelle vaikea: sillä hänen tarvitsi vaan saattaa ratsumiestä hänen elämänsä vaihteen kertomiseen, joihin hän jo oli viitannut, ja pian ryhtyi Amos mieluiseseen pakinaan ja juttelemiseen, itse iloisena taas kerran saada kohdata sivistyneen miehen.

Niin istuivat he kauan yhdessä hävitettyssä tuvassa, ja kirkkoherran rouva toi kannun parasta viiniä, jonka kätköä uhkaava pistooli ei kuitenkaan ollut voinut ilmi saattaa. Ja niin saattoi sen lopuksi kai ilmi juuri nuoren sotilaan kauneus ja hieno käytöstapa.

Mutta kun Amos oli lopettanut elämäkertansa ja kirkkoherra siihen lisännyt monta sopivaa sanaa, tuntui molemmista kuitenkin melkein kummalliselta, että he keskellä kaikkea hävityksen kauhistusta viisastelivat kauneuden kirouksesta, ja kirkkoherra lausui, saattaaksensa puhetta tyydyttävään päätökseen, surumielisesti hymyilevällä syrjäsilmyksellä rikkilyötyihin huonekaluihinsa:

"Se ei ole ainoastaan teidän oman pahan onnenne, vaan koko tämän aikakauden kirous, että mitä meissä on ihaninta ja jalointa tulee kovimmalla tavalla rangaistuksi, jopa pahimmaksi vihollisemmekin, ja se, joka voi peittäytyä raakuutensa ja rumuutensa haarniskaan, elää tuvallisimmasti näinä kauhistuksen päivinä".

"Nyt olen pian kyllästynyt elämään!" huusi Amos puoleksi hymyillen, puoleksi suuttuen. "Minä olin liian kaunis räätälinpojaksi, kirkkoherraksi, kirjuriksi, ratsumieheksi, liian kaunis sotaonneen, lempionneen, liian kaunis mieheksi ja kunnialliseksi ihmiseksi, nyt olen liian kaunis koko tälle aikakaudelle, ja ainoastaan piruksi olen ollut kyllä kaunis!"

"Te ette ole antanut minun päättää puhettani", keskeytti häntä kirkkoherra. "Esilauseeseni tahdoin lisätä: siitä huolimatta löytyy nytkin vielä ihmisiä, jotka ovat saavuttaneet onnen semmoisen kuin heidän luonnonlahjainsa loisto lupasi. Ja sen suhteen ajattelen minä lähinnä ruotsalaista kenraalimajoria Jaakko Ramsay'ta, kotoisin Skottlannista. Häntä pidetään kauniimpana ja pulskeimpana miehenä koko Ruotsin armeijassa, ja kun nyt teitä tässä katselen, olette minusta niinkuin veli hänen muotoisensa. Sen lisäksi on Ramsay älykäs, hienosti kasvatettu, Kustaa Adolfin oppilas ja ystävä, ritarillisesti urhokas ja onnenlapsi ilman vertaista, joka oivaltaa kaikki ja jolle kaikki onnistuu. Rahaa ja tavaraa on hän Saksan valtakunnassa jo yltäkyllin voittanut, ja sitte kuin hän Würzburg'in linnan valloituksessa oli kovin urhoollisesti tapellut ja voitolle joutunut, seisoo hänelle tie suuren sotaherran korkeimpaan arvoon avoinna".

"Onko tämä Ramsay myös räätälinpoika?" kysäisi Amos.

"Ei! Hän on vanhaa aatelista sukuperää!"

"Vai niin!" sanoi Amos aivan sävyisästi. "Jos minä olisin syntynyt kavalierina, niin olisi minullekin kauneuteni ollut sangen edullinen. Sitä on mulle usein sanottu. Valitettavasti tulini erehdyksestä räätälinpojaksi".

Mutta kirkkoherra vastasi: "Sotamiehen ei ikinä tule epäillä onnestansa. Minä olen tuttu Ramsay'n kanssa ja tämä on minulle jossakin kiitollisuuden velassa. Teidän tähtenne tahdon kirjoittaa Hanau'iin, jossa Ramsay'lla nyt on komento. Hän tuntee jokaisen miehen ihmeteltävän tarkalla silmällä, ja tietää asettaa kunkin oikealle paikalle, ja varsinkin on hän mieltynyt teikäläiseen hienoon käytöstapaan. Ramsay'n luona voisitte saavuttaa onnenne, ja koska te kuulutte ruotsalaiseen rykmenttiin, on kenraalimajorille oleva helppo vaihtaa teidät toiseen. Ehkä ryhdymme molemmat tähän kokeeseen?"

Herkkäluontoinen Amos suostui siihen kohta, kirkkoherra kirjoitti ja kolmen kuukauden kuluttua oli kaunis ratsumies Ramsay'n sotaväessä Hanau'issa. Kenraali miellytti häntä niinkuin hän kenraalia. Kultaiset unelmat täyttivät nyt hänen mielenkuvitustansa. "Jumalan kiitos", huusi hän, "nyt on kauneuteni toki vihdoin viimein tullut johonkin hyvään hyödylliseksi!" Mutta sen hän huusi vaan aivan itsekseen; sillä kirkkoherra oli antanut hänelle sen hyvän neuvon matkalle, ettei vastedes enää puhuisi niin paljon omasta kauneudestansa; se miellyttäisi Ramsay'ta yhtä vähän kuin kaikkia muitakaan ihmisiä.

Tämä sotapäällikkö piti Nördling'in tappelun jälkeen Hanau'ta melkein neljä vuotta valloitettuna, ja sen porvarit kiittivät hänen hallitustansa, sillä heillä oli silloin paljoa parempi kuin monella naapurikaupungilla. Ympäriällä olevalle maaseudulle sitä vastoin oli tuo Ruotsin palveluksessa oleva skottilainen sotaväkinensä hirmuna ja kauhistuksena. Sillä uloshyökkäystensä ja alituisten kahakkain kautta keisarillisten kulkujoukkojen kanssa vahingoitsi ja vaivasi hän lakea maata sanomattomasti. Yhdessä semmoisessa uloshyökkäyksessä valloitti Ramsay väkiryännäköllä kurmainzilaisen kaupungin Aschaffenburg'in ja toi sen tuomioherran vankina Hanau'iin. Hafelborn käytti itsensä tässä tilaisuudessa niin urhoollisesti, että hän vihdoin koroitettiin vänrikiksi. Ja kun Ramsay sittemmin Mainz'in vaaliruhtinaan ja Hanau'in kreivin Filippi Moritz'in kanssa sangen edullisilla ehdoilla hieroi sopimusta Hanau'in antautumisesta, jota alkoi käydä vaikeaksi puolustaa, mitään avunlähetystä kun ei

ollut toivomista, käytti hän tuota yhtä kirjoitustaitoista kuin älykästä Hafelborn'ia moneen salaiseen kansliatoimeen. Niin näki Amos nyt kaikin puolin toiveensa alkavan toteutua; kumppanit ennustivat hänelle loistavaa tulevaisuutta, kadehtivat hänen onneansa ja sanoivat: tuossa näkee kuitenkin, kuinka kaunis mies aina joutuisasti käy eteenpäin.

Tänä aselevon aikana käveli Amos eräänä kirkaana talvi-iltana ulkopuolla kaupunkien portteja pitkin Kinzig'ia. Ramsay'llekin oli tämä turvallinen lyhyt käytävä mieleinen, ja Amos toivoi tänä iltana kohtaavansa kenraalin, joka mielellään jutteli hänen kanssansa. Mutta kenraalin sijasta ilmestyi äkisti kolme ryysyistä talonpoikaa, jotka sulkiivat häneltä tien. Ja yksi niistä huusi: "Tuo on Ramsay, joka meidät kerjäläiseksi tehnyt on; nyt olet sä konna saava makson murhapoltoistasi!" ja löi Amos parkaa kirveellä päähän, niin että hän meni tainnuksiin. Toiset karkasivat niinikään hänen päällensä, ja kun Amos verissään makasi maassa, kuuli hän vielä yhden sanovan: "Nyt on hän kuollut!" ja toisen: "Oletteko myös varmat siitä, että se oli kaunis Ramsay?" johon kolmas vastasi: "Kyllä! koko armeijassa ei löydy semmoista vartaloa ja semmoisia kasvoja toistamiseen".

Valitettavasti ei Amos ollut voinut heille ajoissa sanoa, että nyt löytyy kaksi kauniinta miestä Ruotsin armeijassa.

Kun hän nyt hirmuisia tuskia kärsien taas hetkeksi tointui, huomasi hän olevansa Hanau'issa lasaretissa. Eräs yövartija oli löytänyt hänet ja kantanut kotia. Kenraalimajori istui vuoteen vieressä ja puhutteli häntä ystävällisesti. Vaan Amos sanoi: "Hyvä kenraali, minulla on kylliksi ja minä tunnen kuoleman lähestyvän. Minä olin kaikkiin asioihin liian kaunis; sentähden ei minulle ole koskaan eikä missään ollut onnea, nyt olen siunatuksi lopuksi juuri kauneuteni tähden erehdyksestä kuolijaksi lyöty!"

KOLMAS LUKU.

Nämät sanat lausuttuansa lankesi Amos mitä kovimpaan haavakuumeeseen ja oli useat päivät elon ja kuolon vaiheella. Vihdoin voitti kuitenkin hänen voimallinen luontonsa ja hän rupesi parantumaan, vaikkapa hyvin hitaasti ja tuskallisten kipujen vaivatessa.

Kun hän nyt makasi vuoteellaan ja luki noita kitkeriä hetkiä, kahdenkertaisesti pitkät tuskan ja kärsimättömyyden kautta, silloin oli usein hänen ainoa lohdutuksensa ajatella syntymäkaupunkiansa, usein päiväkaudet Weilburg'issa kuljeskella ja tervehtää kaikkia vanhoja ystäviänsä. Ainoastaan harvoin oli hän sotarekillään saanut tietoja vanhemmiltaan ja viimeisinä aikoina ei enään ensinkään; sillä mitään kirjevaihtoa ei ollut ajattelemistakaan, suulliset tiedot, joita edes takaisin marssivat sotajoukot toivat, olivat ainoat. Rauhallinen yhdistys oli näinä ankaran hädän ja väkivaltaisuuksien päivinä melkein tykkänään tauonnut.

Nyt sepitsi itselleen Amos lisäksi mitä noissa niukoissa, usein ristiriitaisissa tiedoissa oli vaillinaista ja eleli mielenkuvituksessaan innokkaimmalla mieltymyksellä taas isänhuoneessa. Silloin oli hänestä melkein kummallista, että eräs uusi ja kuitenkin vanha olento alituisesti ja vastaanseisomatta tunkeutui esiin: koulumestarin Marthan kuva. Usein hän nuhteli itseään siitä ja sanoi: "Näyttää siltä kun kävisin vanhempien luona tavatakseni Marthaa kotona". Ja vaikka hänen aikanaan Martha vaan harvoin oli tullut räätilävien luokse ja tunnetuista syistä ei edes kernaasti siellä ollut nähty, oli hänestä kuitenkin nyt niin kuin jos tyttären aina täytyisi olla hänen vanhempiansa luona, hän ei itse tietänyt minkätähden.

Sitte jatkoi hän hereillään uneksien: "Marthan kuva seisoo aivan selvästi edessäni, niinkuin hän eli ja oli; vanhempien muoto on minulle himmeämpi. Mikä siihen on syynä? Voi, kenties ovat kaikki kolme jo aikoja sitte kuolleet, koko talo hävitetty, ja kaupunki suurena hautausmaana, rauniona! ja nuo vanhat tuttavani viittaavat ja huutavat minulle vaan sen vuoksi niin ystävällisesti, että he todellakin seisoivat aivan lähellä, tässä vuoteeni vieressä, kuolleitten haamut! Sanotaan että semmoisia ikävöiviä kuvia kierättämällä saattaa usein vainaja oman kuolinsanomansa kaukaiselle ystävälle, jos ei löydy mitään elävää sanansaattajaa".

Mutta pian karkoitti hän taas nämä surulliset ajatukset mielestään ja kysyi itseltään, miltä Martha nyt näyttäne? Ensimmäisessä nuoruuden kukoistuksessa ei hän ollut; hän oli yhtaikainen hänen kanssa ja kävi siis yhdeksättäkolmatta vuotta. Marthan kasvot olivat kuitenkin hänen mielestään muuttuneet paljoa kauniimmiksi. Löytyyhän semmoisia tyttöjä ja nuorukaisia, joissa vasta ruumin täysivoimaisena ollessa kauneuskin kehkeytyy. Tosin olivat hänen silmänsä vielä yhä edelleen vähän pienemmäiset, suu olisi saattanut olla hienompi ja nenä kauniimpi. Mutta hänen pulskeaan vartaloonsa sopivat nuo voimakkaat kasvot, ja se ihmeellinen sulous, joka loisti hänen silmistään ja puhui hänen suustaan,

todistaen lempeää, hyvää sielua, kirkasti kaikki vaillinaisuudet muodossa. Maalatlulta nukelta sitä vastoin näytti hänestä tämän kuvan rinnalla räntmestarin sievä Dorothea; alussa oli hän vielä monta kertaa ajatellut häntä rakkauden suuttumuksella, nyt karkoitti hän hänen muistonsa ylenkatseen täydellä vihalla. "Kuinka sokea olin, kun niin peräti väärin Marthan tunsin", pitkitti hän silloin. "Löytyy maisemia, joita ensiksi on kerran täytyntä nähdä etäältä, voidaksensa sitte likeltäkin tuntea niitten suotuisaa suloutta. Eikö löydy semmoisia ihmisiäkin?"

Ja niin muutti hän itselleen mielenkuvituksessaan tämän etäisyyden yhä lähemmäksi ja eli uudestaan vielä kerran nuoruutensa ajat ainoan nuoruuden ystävänsä rinnalla, johon nyt hänkin oli uskollisimmalla ystävyydellä mieltynyt. Vielä kerran otti hän hänen kädestään vastaan kaikki nuo lohduttavaiset voileivät, mutta hän kiitti aivan toisin kuin ennen. Hän antoi Marthan vielä kerran aika lailla läksyttää itseään, ja häntä kovin pahoitti, että vaan perästäpäin hiljaisuudessa taisi kiittää häntä voimatta seurata hänen uskollista neuvoansa. Ja kun kohtausta värvääjien kanssa taas juohtui hänen mieleensä, silloin olisi hän tahtonut langeta tytön eteen niinkuin pyhimyksen eteen polvilleen ja hänen rinnallaan käydä kotia. Niin katkera kuin tämä myöhäinen katumus hänelle olikin, niin lohdutti se häntä kuitenkin, ja hänestä tuntui ettei se kuitenkaan vielä tulisi aivan myöhään, se kova tauti, jossa hän ensikerran elämässään oikein ja levollisesti oppi luomaan silmäyksen itseensä, oli silloin sopiva rangaistus, mutta semmoinen Jumalan rangaistus, jossa hänen armonsa ja hyvytensä meille syvimmin ilmestyy.

Häntä elähytti kuitenkin taas pian uusi elämäninto, silloin piti hän sen ihan varmana, että vielä kerran olisi näkevä Marthan. Mutta jos tämä sillaikaa olisi mennyt naimisiin? Turhamainen kysymys. Rakkaudesta ja avioliitosta eihän hän ollenkaan tahtonut puhua hänen kanssaan, vaan ainoastansa hyvästä vanhasta ystävyydestä. Ja kuitenkin olisi se häntä kovin suuttanut, jos hän olisi joutunut naimisiin. Hän ei tahtonut sitä ajatella. Mutta Weilburgilaisille tahtoi hän vielä näyttää, että hänestä kuitenkin oli tullut jotain kelvollista, vänrikki muka ja ehkä enemmänkin, ja tahtoi kouluystävänsä kanssa kävellä pitkin katuja, ja hän arveli, että pulskea Martha ja hän, se olisi toki pari, jota saattaisi katsoa — tietysti vaan ystäväpari.

Hänen tätä itselleen juuri kuvitellessaan astui sotavälskärei uneksijan vuoteelle. Amos oli käskenyt hänen tuoda pienen peilin muassaan, kun tulevan kerran ottaisi kääreen pois päästä, sillä hän tahtoisikin kuitenkin mielellään tietää, miltä itse nyt näytti. Käärettä avattaissa, oli Amos vielä komeasti kävelevinä Marthan rinnalla; silloin asetti lääkäri peilin hänen eteensä.

Taivas! mikä näky! Nuo pitkät kauniit hiukset olivat paljaaksi leikatut muutamain kirveeniskuina tähden, joita kova Nassau-Weilburgilainen pääkallo onnellisesti oli vastustanut; mutta pahimmat iskut olivat kasvoissa. Vasen silmä oli juossut ulos, siitä meni mitä rumin haava punaisena ja sinisenä nenän yli koko oikean posken poikki aina korvaan asti, ja välskäri oli parsinut tuon sormensyvyisen haavan kiinni yhtä ruokottomasti kuin kerjäläinen vanhat housunsa. Amos, joka tietysti itse paraiten tiesi, mitä iskuja hän oli saanut, oli kuvailut itselleen kasvonsa oikein rumiksi, mutta todellisuus voitti hirveällä tavalla hänen rohkeimmankin luulokuvansa!

Kauan ja tarkasti katsoi hän peiliin. Hän tahtoi hymyillä, mutta tämä pieni jänneliikunto viilteli häntä niinkuin puukko haavan läpi. Vaivalla pidätetyllä hymyllä ja syvällä huokauksella huusi hän sen jälkeen: "Jumalan kiitos! Nyt en enää ole kaunis!"

Silloin kuuli hän, niinkuin kaiun huokauksesta, tukahutetun naurun päänalustansa takana. Se oli Ramsay, joka oli siinä katsellut koko tätä surkean komillista kohtausta. Hän astui esiin, ja pudisti ystävyydellä sairaan kättä ja pyysi häntä lohduttamaan itseään kaunisten kasvojensa hukkauksesta, joiden kautta hän oli pelastanut sotapäällikkönsä hengen. Onni olisi tästä alkaen suotuisammin myhäilevä näille miehekkäille arville kuin ennen sileille poskille, ja yhdellä silmällä tulisi hän näkemään kunniarikkaampia päiviä kuin tähän asti kahdella. Sitte lupasi hän hänelle alituista rajatonta suosiota, pikaisen palaamisen palvelukseen ja runsaan kipurahan hyvässä kullassa, niin totta kuin hänen nimensä oli Jaakko Ramsay.

Amos kuulteli tätä kaikkea jotensakin kylmällä mielellä; tällä hetkellä olisi hänelle melkein ollut lohduttavampaa, jos Ramsay yhtä varmaan olisi vakuuttanut hänelle, ettei koulumestarin Martha Weilburg'issa vielä ole naitu.

Hafelborn raukan paraneminen kesti odottamattoman kauan, varsinkin erään kolmannen suuren haavan tähden lonkassa, jota hänen ei tarvinnut peilillä katsella. Jo oli helmikuu ja hän makasi vielä sairashuoneessa.

Silloin kuuli hän eräänä päivänä varhain aamulla hurjaa meteliä kadulta, sitte aseitten kalsketta, pyssynlaukauksia, outoja sotahuutoja ja merkkejä; yhä likemmäksi lähenei taistelevain melske. Sitte kaikki yhtäkkiä vaiken. Eräs haavoitettu ruotsalainen riensi sairassaaliin ja huusi: "Kaikki hukassa! — aselepo rikottu; — kaupunki äkillisellä päällekkauksella valloitettu; Ramsay kuolijaksi ammuttu!"

Haavoitetut, joita pian sen jälkeen keisarilliset sotamiehet toivat lasarettiin, vahvistivat tiedon Hanau'in valloituksesta. Ramsay, joka jo kuukausia sitten hieroi sopimusta Mainz'in vaaliruhtinaan kanssa kaupungin antautumisesta, katsoi kaiken varovaisuuden tarpeettomaksi, aselepo kun oli muotooperäisesti tehty, ja hänen sotilaansa olivat jo kauan aikaa eläneet niinkuin syvimmissä rauhassa. Mutta kun ruotsalaisten päällikkö ei laskenut ulos Hanau'in kreiviä, joka oli tullut kaupunkiin, niin väittivät keisarilliset hänen omavaltaisesti rikkoneen aselevon, karkasivat Nassau-Dillenburg'in kreivin ja evesti von Metternich'in johdolla äkkiä melkein vartijattomaan varustukseen ja voittivat tuon pienen ruotsalaisjoukon, joka Ramsay'n johtamana urhoollisesti tappeli, lyhyen ottelun perästä. Johtaja joutui taistelussa vihollisten keskeen ja ammuttiin siellä selkään. Voittajat odottivat joka hetki mainion kenraalimajorin kuolemaa; siitä huolimatta parantui pahasti haavoitettu päällikkö, jos pitkälistä, kurjaa kivulloisuutta voi parantumiseksi sanoa. Vangiksi otettu linnaväki pistettiin senaikaisen sotatavan mukaan kohta keisarillisiin rykmentteihin.

Amos pelastui tästä kohtalosta ainoastaan haavainsa tähden. Kun yksisilmäinen mies sauvain nojassa nilkuttaen taisi jättää leirin, sai hän käskyn kahdeksanneljättä tunnin kuluessa lähteä kaupungista. "Jumalan kiitos, etten enää ole kaunis", lausui kukistumaton Amos, "muuten olisi minun vielä kerran, niinkuin kymmenen vuotta takaisin, täytynt vanhoa uskollisuutta keisarille".

Ennenkuin hän kuitenkaan meni, kutsuttiin hän vangitun Ramsay'n luo.

Haavoitettua kenraalia kohtelivat voittajat kaikella kunnioituksella ja he eivät kieltäneet hänen pyyntöänsä sanoa jäähyväiset henkensä pelastajalle, niinkuin hän Amosta nimitti. Syvästi liikuttuna astui nyt kaunis Amos kauniin Ramsay'n vuoteelle, joka tuskasta ja harmista riutuen myöskin nyt enää oli varjokuva entisestä kauneudestaan. Mutta kyneleet tulivat molempien kovasti koeteltujen miesten silmiin, kun ei Ramsay voinut tarjota mitään muuta kuin kiitoksen ja jäähyväisien sydämellisiä sanoja pois lähtevälle Amokselle, ja tämä tuli tästä kiitoksesta paljoa syvemmin liikutetuksi, kuin kaikesta siitä suosiosta, jota mahtava mies hänelle äskettäin oli luvannut *hänen* tautivuoteellaan. Vieressä seisovissa voittajissakin syntyi sääliväisyyden tunne ja he lahjoittivat, enemmän osanotosta Ramsay'n surkeaan kohtaloon kuin vänrikin köyhyyteen, tälle sangen runsaan matkarahan.

Mutta ottaessaan vastaan kenraalinsa ja suosijansa viimeisen kädenpuristuksen tunsu Amos, että Ramsay painoi hänen käteensä pienen setelin. Varovaisesti salasi hän hämmästystensä, ja kun vartijan saattamana meni alas portaista, heitti hän salaisen silmäyksen tuskin sormenpituiseen paperiliuskaan, pisti sen sitte huomaamatta suuhunsa ja nielaisi sen alas, suuresti peloissaan että joku tempaisisi häneltä pois sen sisällön. Vartija ei ollut mitään nähnyt.

Paperilipussa seiso Ramsay'n sievällä käsialalla kirjoitettuna: "Kauravakassa tallini ylisellä on vaate kalliilla kivillä, kumminkin kahden ritarihovin arvoiset. Puoli on sinun omasi, jos pelastat kivet minulle."

Vielä samana yönä hiipi Amos talliin; kenenkään huomaamatta tuli hän yliselle, jossa vanha kauravakka seiso. Hyvin tuntien paikan oli hänen helppo pimeässä löytää vakka ja vaate, sekä tästä leikata pois kaikki kivet. Vapisevin polvin tuli hän taas ulkoilmaan ja makuusijalleen. Vaate oli ollut Saksanritarimestarin iso juhlapuku, saalis Meizentheim'istä, jonka Ramsay oli pitänyt itsellensä ja kohta Hanau'in päällekkarkauksen jälkeen antanut kätkeä kauravakkaan. Tämän historiallisen loistoteoksen viisi suurta jalokiveä laskettiin kahdentoista tuhannen guldenin arvoiseksi, ja koska siihen aikaan yksi morgeni hyvää peltomaata oli kuudesta guldenista, jopa välistä kuudesta leipäkyrsästäkin kaupaksi, niin olisi Ramsay huoleti voinut kirjoittaa että kalleukset olivat kahdentoista ritarihovin arvoiset.

Jo varhain aamulla käydä nilkutti Amos Hafelborn kalliit kivet taskussa ulos porttiin päin, arasti silmäillen ympärillensä kuin varas. Peloissaan ponnisti hän vielä heikkoja voimiansa niin paljon, että hänen seuraavana päivänä täytyi jäädä sairaana lepäämään eräasen kylään, jotenka hän siis sai lepoa ajatellaksensa, mihin oikeastaan oli menevä. Sillä eilen oli hän vaan, niinkuin on tapa sanoa, käynyt nenänsä perässä; nenä tosin osoitti niinkuin kompassi pohjaista ja pohjaisessa oli Weilburg. Vaan nyt vastentahtoisesti levähtäessään polttivat häntä kivet taskussa, hänellä ei ollut yöllä eikä päivällä mitään rauhaa pelosta että ne keksittäisiin tai varastettaisiin, ja hän päätti ennen kaikkia laittaa aarteiden luotettavaan paikkaan taikka vielä paremmin Ramsay'n käsiin. Hanau'issa oli näet jo hänen tiedoksi tullut, että haavotettu kenraali ennen pitkää oli vietävä Dillenburg'iin Hanau'in valloittajan Nassau-Dillenburg'in kreivin Lutvikki Henrikin vuorilinnaan, joka ennen oli ollut Ruotsin puolella, vaan nyt seiso keisarin palveluksessa. Jokainen odotti, että Ramsay tulisi jäämään sinne helppoon vankeuteen kunniasanaansa vastaan, ja Amos laski, ettei hän varovasti vaeltaen hävitetyssä maassa suinkaan tulisi joutuisemmin sauvainsa nojassa Dillenburg'iin kuin kenraali kantotuolissa. Mutta hän laski väärin, Sillä viikkokausia retosteli hän yhdestä kylästä toiseen monenpäiväisillä tuskallisilla levähdyksillä, joita hänen täytyi suoda runneltuneelle ruumiilleen; sotajoukkojen ristimarssit, joita hän hädissänsä väisti, ajoivat häntä aina taas suoralta tieltä takaisin, ja niin tuli huhtikuu eikä Amos vielä ollut Dillenburg'issa. Ryysyisissä vaatteissa, jotka hänestä nyt näyttivät turvallisemmalta kuin haarniska, kerjaili hän

Taunus'essa, sillä hän ei uskaltanut ottaa esiin lahjoitettuja kultakappaleita pelosta, että silloin myös voitaisiin nuuskia esiin hänen timanttejansa. Tällä tavoin parani kumminkin vähitellen hänen haavoitettu jalkansa parempaan käytäntöön.

Tähän aikaan kuuli hän mitä ristiriitaisimpia huhuja Ramsay'sta. Toiset sanoivat hänen elävän Dillenburg'issa vapaana ja kunnioitettuna, enemmän kreivin vieraana kuin vankina, toiset taas että häntä siellä pidettiin kovassa vankeudessa. Molemmat olivat oikeassa, sillä itsepäisyytensä kautta oli Ramsay antanut kreiville syytä muutamiksi päiviksi osoittaa itseään ankarana vanginvartijana ystävällisen isännän sijasta. Mutta Amos ajatteli: toisessa tapauksessa voi kenraali nyt vaatia juvelinsa, toisessa tapauksessa tarvitsee hän niitä vaatimatta välttämättömästi. Ja kun hänen kunniansa uskollisena sotamiehenä hänestä oli näissä kivissä pantiksi pantu, päätti hän nyt heti paikalla mennä Dillenburg'iin, maksakoon se vaikka hänen kaulansa.

Mutta Weilburg oli hänen tiellänsä sinne. Hän vannoi kuitenkin itsekseen ennemmin käydä puolen päivämatkaa vääriin kuin nähdä syntymäkaupunkiansa ennenkuin oli Dillenburg'issa käynyt. "Hyttysen tulee välttää liekkiä", sanoi hän itsekseen, "ja ken ensiksi kolkuttaa rakkauden ja sitte kunnian luona ei ole mikään hyvä sotamies. Ensin täytyy Dillenburg'issa tulla selville, voitanko ritarihovin vaiko köyden. Jos minulla on ritarihovi, niin menen takaisin palatessani Weilburg'iin ja kysyn Marthalta, tahtooko hän jakaa tavaran kanssani, ja vanhemmiltani, tahtovatko he siellä rauhassa viettää vanhat päivänsä". Paljaasta ystävyydestä ei hän enää ensinkään puhunut, ja arveli että jos vaan ensiksi kolme pientä epäilystä on tyhjäksi tehty, nimittäin jos Martha vielä elää, jos hän ei ole mennyt naimisiin jonkun muun kanssa ja jos hän ylipäänsä huolisi hänestä, silloin ei muka olisi vähintäkään estettä pikaisille häille. Mutta tietäen ei enää olevansa kaunis luotti hän näistä kolmesta epäilyksestä huolimatta onneensa.

Rohkeana lähti hän nyt kulkemaan tietä Dillenburg'iin, vaikka se vilisi partiojoukkoja, sotarosvoja ja roskaväkeä. Eräässä kyläkapakassa juuri aamiaista syödessään, istui hänen viereensä eräs aseisin puettu mies, joka oli puoleksi sotamiehen puoleksi maankuleksijan näköinen. Mies tuli Dill'istä, ja Amos koetti sentähden hyvin varovasti kääntää puhetta niin, että vieras itsestään rupesi kenraali Ramsay'sta puhumaan. Kenraali olisi pian pulaan joutuva, arveli tämä; keisari ahdisti Dillenburg'in kreiviä tekemään asiasta pikaisen lopun, jo oli yksi Ramsay'n sihteereistä ja muita hänen uskotuitansa vangittu ja keisarin käskystä kiristyspenkille laskettu. Tahdottiin saada tunnustuksia Ramsay'n salaisesta kirjevaihdosta Hanau'issa, asiakirjoista, jotka todistaisivat häntä vastaan, niinkuin myös kaikenlaisista kalleuksista, joita tuo älykäs skottilainen oli ymmärtänyt salata.

Amos pelästyi kovin ja päätti olla kahdenkertaisesti varovainen.

"Muuten", jatkoi vieras, "eivät he kuitenkaan voi Ramsay'lle tehdä mitään, sillä hän on noituri. Kun hän eräänä iltana yksin käveli Hanau'in porttien edustalla, karkasivat talonpojat hänen päällensä ja tahtoivat hänet kuolijaksi lyödä, mutta samassa silmänräpäyksessä teki Ramsay itsensä näkymättömäksi ja lyökkäsi toisen miehen talonpoikain kirvesten alle, ja kun he olivat kaataneet tämän ja luulivat kauniin skottilaisen nyt kuolijaana maassa makaavan, oli se vaan variksenpeljätys ilkeällä marakatinnaamalla!"

Tämä hänen oman itsensä mythillinen kirkastus oli liiaksi paljo Amos paralle. "Jospa se olisikin ollut variksenpeljätys", huusi hän kiukustuneena, "niin oli se kuitenkin vähintään yhtä kaunis kuin Ramsay eikä mikään ilkeä marakatinnaama!"

"Vai niin? Tiedättekö sen tarkoin?" kysyi vieras.

"Totta mar ma sen tiedän, sillä olenhan minäkin ollut siinä läsnä! — — se on talonpoikain puolella, jotka antoivat iskuja".

"Oh veikkoni", vastasi pilkallisesti toinen ja katsoi häntä terävästi raadeltuihin kasvoihin, "jos te olitte siinä, silloin näytätte kuin olisitte saaneet iskut, ettekä antanut".

Amos olisi tahtonut lyödä itselleen korvapuustin ja pelästys varomattomasta sanastaan lensi hänen jäseniensä läpi. Olipa hän nyt taas kauneuden kautta, jota hänellä ei enää ensinkään ollut, antanut houkutella itseään tyhminpäin itse-tunnustukseen! Viikkokausia oli hän kaikkialla mitä taitavimmasti voinut salata tuttavuuttansa Ramsay'n kanssa ja kuitenkin hankkinut itselleen tietoja kenraalista; ainoastaan tuo "ilkein marakatinnaama" paljasti äkki-arvaamatta hänen salaisuutensa. Kauneuden kirous kesti kauemmin kuin kauneus itse.

Hän katkaisi äkkiä kanssapuheen, lähti joutuisasti matkaansa ja astui erästä syrjäpolkua pitkin Lahn'iin päin.

Vaan hän ei vielä ollut ehtinyt kauas, kuin jo näki joukon aseellisia miehiä ajavan itseään takaa; hän yritti paeta, mutta hänen heikko jalkansa esti sen, ja takaa-ajajat viittasivat uhaten pistooleilla ja musketeilla. Ne olivat sotilaita erilaisista sotajoukon-osista, ystäviä ja vihollisia sekaisin, jotka vaan

omalla uhallaan kävivät ryöstösotaa, ja vieras kyläkapakasta näkyi olevan tämän vorojoukon päämiehenä. Pian olivat he saaneet Amoksen kiinni ja keskeensä. Aluksi pitkitti päällikkö pisteleväisellä kohteliaisuudella keskeytettyä kanssapuhetta, ja käski vihdoin aivan höylysti vastustelevaa Amosta tunnustamaan olevansa Ramsay'n lahkolainen. Siitä ei hänelle muka heidän seurassaan olisi vähintäkään haittaa, sillä heille oli keisari ja ruotsalainen yhtä rakkaat, mutta molempia paljoka rakkaampi kuitenkin hyvä rahasumma. Nyt oli korkeita hintoja luvattu Ramsay'n ympäri kuleksivista uskotuista, joilla oli muassaan joko papereja tai kalleuksia Hanau'in peruista, ja hän näytti aivan senkaltaiselta linnulta ja oli ryysyistään ja arpisesta naamastaan huolimatta liiksi hieno tavalliseksi kerjäläiseksi. He eivät tahtoneet saattaa häntä keisarin kiristyspenkille, mutta hyvät lunnaat täytyi hänen maksaa ja heti paikalla.

"Yhä vieläkin on siis minun kiroukseni, että olen liian hieno", huokasi Amos itsekseen ja vakuutti sitte kiven kovaan, että hänen suhteensa oli erehdytty ja että hänen oli aivan mahdoton maksaa mitään lunastusrahaa. Hänen vangitsijansa antoivat hänen vielä hyvästi vartijoittuna rauhallisesti marssia keskeessään pari tuntia. Mutta tultuansa metsän kautta alas Lahn'ille, siihen missä virta noin tunnin matkaa Weilburg'ista niin kutsutun "noitaläven" kohdalla soukkenee kahden jyrkän kallioseinän välillä, pysähtyivät he. Oikealla rannalla ulottui kallio aina veteen asti, ja suuria kivilohkareita löytyi vielä sen edessä itse virrassakin. Kapea polku, vaan matalan veden aikana käytävä, vei kallioseinän ohitse; oikealla ja vasemmalla oli jylhä metsä. Noitaläpi oli mitä oivallisin paikka murhaan ja rosvoomiseen.

Tässä ilmoitti nyt päämies vangitulle Hafelborn'ille, että leikki oli loppunut ja hänen seuransa alkoi käydä heille ikäväksi; hän antakoon siis pois, mitä hänellä oli hallussaan, papereja tai rahaa tai mitä hyvänsä. Ja yhtä aikaa tarttuivat useat rotevat miehet Amokseen, tyhjentääksensä hänen taskunsa ja repiäksensä pois vaatteet hänen päältänsä. Nähdessänsä, että kaikki salaaminen nyt enää oli mahdoton, veti hän itse äkisti kulta- ja juvelikukkaronsa taskusta ja heitti sen kauas virtailevaan veteen. Nyt eivät kumminkaan kivet voineet todistaa häntä ja Ramsay'ta vastaan.

Rosvot, jotka tällä tavoin näkivät varman saaliin käsistään luikahtavan, tahtoivat ensin heittää Amoksen hänen kukkaronsa perään, mutta päämies esti sen ja sanoi: "Nyt tiedämme aivan varmaan, että tämä poika on yksi Ramsay'n epäluulonalaisia ystäviä. Vartioitkaa häntä tarkasti, jotta voimme antaa hänet keisarillisille ja hänen vihollisiltansa saada sen hinnan, jota hän ei itse tahtonut maksaa; kiristyspenkki on sitte pusertava ulos, mitä hän nyt Lahn'iin viskasi".

Kiukuissaan räökkäsivät he Amosta vähän aikaa ja veivät hänet sitte mukaansa Lahn'ia ylöspäin Weilburg'ia kohti. Päästyänsä kuolonkauhistuksista ajatteli Amos itsekseen: "Tuolla vaipuu kaksi ritarihovia ja vähän enemmänkin Lahn'in pyörteihin! Jos ei tuo kirottu kauneudenylpeyteni olisi ilmaissut mua ja jos en yhä vielä olisi liian hieno kerjäläiseksi, niin olisin jo tulevalla kuulla voinut viettää häitäni koulumestarin Marthan kanssa toisessa noissa ritarihoveissa".

Muutaman kummun luona, noin puolen tunnin päässä Weilburg'ista, pysähtyi joukko lepäämään. Sen päältä voi nähdä kaupungin, joka muurineen ja tornineen kohosi eräällä vuoriselänteellä, melkein joka taholta Lahn'in ympäröimänä. Syvästi murehtuneena katseli Amos tuota kaunista, hänelle niin kotoista ja kuitenkin nyt taas eriskummaisen oudonlaista kuvaa. Sillä kovin paljo näkyi kaupungin ympäristössä olevan muuttunut siitä ajasta, kuin nuori vastavärväty sotamies sen oli jättänyt. Viimeisinä vuosina väkiryynnäköllä valloitettu, ryöstetty, poltolla hävitetty, ei se Weilburg, joka tänään oli hänen edessään, tahtonut oikein soveltua yhteen sen kanssa, jota hän kymmenen vuotta oli niin uskollisesti muistossaan säilyttänyt. Tuossa puuttui torni, tässä oli aukkoja huoneriveissä, linna, silloin vielä uusi ja kaunis, näytti nyt vanhalta ja hävinneeltä. — "Suuri Jumala!" ajatteli Amos, "jos lujat muurit noin horjuivat ja kaatuivat, mitenkä lie heikkojen ihmisraukkain käynyt!" Ja häntä alkoi kovin huolestuttaa, että ne rakkaat, joita hän nyt jo useita kuukausia niin hellästi ja innokkaasti oli muistellut, olivat otetut pois, niinkuin tornit ja huoneet.

Vaan tämän surullisen ajatuksen karkoitti nyt vieläkin surullisempi. Hän huomasi selvästi, että se rosvojoukko, joka piti häntä vangittuna, aikoi tehdä päällekkarkauksen kaupunkiin ja ryöstää sitä. Jo lähestyi samanlaisia joukkoja likeisiltä ylänneiltä, ikäänkuin yhteisen välipuheen mukaan; Weilburg'issa oli kai vähän tai ei ollenkaan sotaväkeä, ja näillä yhä enenevillä rosvojoukoilla oli siis helppo työ tuon pivontäyden porvarien kanssa. Nyt täytyi Amoksen, joka kumminkin kunniallisena sotamiehenä oli lähtenyt kotoa, palata sinne takaisin näitten roistojen vankina, täytyi aseetonna katsella, kuinka nämä ilkiöt hävittivät ja ryöstivät ehkä hänen vanhempiansa ja Marthan kodin, räökkäsivät, kuoliaksi löivät asukkaita, sytyttivät kaupungin tuleen, myydäksensä hänen itsen perästäpäin piinalliseen oikeuteen!

Sillaikaa oli joukon johtaja lähettänyt kulkuvahteja Weilburg'iin päin tiedustelemaan, olivatko portit vartijoidut. Ne tulivat pian takaisin, jotensakin hämmästyneinä ja kertoivat, etteivät olleet tunkeneet kaupunkiportille asti, sillä jo Weilsmez'issä, hautausmaan alipuolla, oli tie suljettu paaluituksilla ja laskuportilla. Sen ulkopuolla tosin ei seisonut mitään vartijoita, mutta laskuportilla oli aivan äskettäin naulattu muhkea julistus suurilla kirjaimilla, sisältäen, että vorojoukkoja ja retkeilijöitä, jotka

rohkenevat kuleksia ympäristössä tahi läheta kaupunkia, kohdellaan niinkuin ryövärejä, lyhyellä prosessilla ja pitkällä köydellä.

Tämmöiset sanat olivat rosvoille jotain ihan uutta; he olivat päin vastoin tottuneet siihen, että yksin väkirikkaammatkin kaupungit lähettivät heitä vastaan nöyriä lähetyskuntia ostamaan itsiään vapaaksi ryöstämisestä. Päämies lausui: "Eilen oli vaan muutamia huonoja palkkasotamiehiä kaupungissa, sillä kreivi on poissa ja puoli vähäisestä porvaristosta paennunna. Mutta kreivi on varmaankin saanut vihiä meidän aikeistamme ja menneenä yönä lähettänyt kaupunkiin ne kolmesataa miestä, jotka seisoiivat Runkel'in luona. Muuten eivät Weilburgilaiset suinkaan olisi olleet kyllä hävyttömät aivan nenämme edessä ripustamaan tuollaista proklamationia portilleen".

Miehistö oli samaa mieltä kuin päällikkö, ja enempää käskyä odottamatta lähti koko parvi liikkeelle, kääntyen oikealle metsään Braunfels'iin päin. He tahtoivat rosvoja, ei taistella, ja yhtä rohkeat kuin olivat turvattomia vastaan, yhtä paljon pelkäsivät he aseellisia. Kun he sentähden puolen tuntia marsittuansa näkivät pienen joukon sotamiehiä Weilburg'ista tulevan vastaansa, hajosi koko vorojoukko hirveästi pakoon pötkien, ja Amoksen onnistui nyt pujahtaa pois vartijainsa kynsistä.

Hän riensi metsästä kaupunkia kohti. Mutta kummastukseksensa huomasi hän nyt, että kumpikin puoli pakeni. Sillä samassa hetkessä, jolloin rosivot olivat huomanneet sotamiehet ja lähteneet pakoon, näkivät myös nämä heidät ja kääntyivät säikähtyneinä takaisin. Sotamiehet, noin kolmekymmentä luvultaan, juoksivat kuin jänekset nilkkuvan Amoksen edestä, ja näytti melkein, kuin jos hän yksinensä olisi karkoittanut heidät pakoon, ja kuitenkin oli hän taas pakosalla pakenevain rosvoien edestä. Tosin huomasivat sotamiehet pian, että vaan yksi ainoa mies heitä takaa ajoi; he asettuivat sentähden miehuullisesti sotarintaan, tähtäsivät kolmekymmentä muskettiansa häntä vastaan, vaativat häntä antautumaan ja tekivät hänet suurella melulla sotavangiksi, jos nimittäin saattaa vangita sitä, joka vapaaehtoisesti juoksee perässäamme. Turhaan vakuutti Amos itse olleensa ryöväreiden vankina ja päin vastoin hakevansa heiltä suojellusta. Sotamiehet — juuri nuo harvat huonot palkkasoturit, josta rosvoapäällikkö oli puhunut — tarvitsivat vankia itselleen, todistukseksi onnistuneesta uloshyökkäyksestä, ja jos joku ihminen näytti rosvolta, niin oli se tuo ryysyinen, yksisilmäinen Amos. Siis sitoivat he hänet kiinni ja ajoivat häntä kirouksilla ja pyssynkolahuksilla kaupunkiin.

Turhaan huusi Amos olevansa porvarinpoika Weilburg'ista nimeltä Amos Hafelborn ja kysyi eikö kukaan tunne vanhaa räätäliä Hafelborn'ia? Yksikään ei tahtonut tietää tästä nimestä mitään. Se pelästytti Amosta kovin. Nämä vieraat palkkasotamiehet olivat vasta muutamia kuukausia olleet näillä seuduilla.

Sivumennen vakuutti kuitenkin yksi kuullensa, että yö ja vuosi sitte eräs räätäli Hafelborn vaimoineen oli kuollut ruttoon. Ja kun sotamiehet näkivät, kuinka syvästi tämä epäiltävä tieto koski heidän vankiansa, kohtelivat he häntä vähän lempeämmin ja puhuttelivat häntä muulla tavoin kuin jalanpoljennalla ja kolahuksilla.

Amos nimitti todistukseksensa useita porvareja, jotka häntä vielä kyllä tunsivat ja hänestä takaukseen menisivät. Mutta joka kerta vastattiin, että se jo oli kuollut tai tietämättömiin joutunut, ja sotamiehet eivät tienneet siitä mitään. Sata kertaa paloi koulumestarin Marthan nimi Amoksen huulilla, mutta hän ei saanut sitä kysymystä tehdyksi; hänestä oli, kuin jos viivytämällä pahinta vastausta voisi viivyttää viimeistä, täydellistä kurjuuttansa. Niin vaikenen hän ja kaupunki, joka yhä lähenei, lepäsi hänen kyyneltyneitten silmiensä edessä niinkuin iso hautausmaa.

Silloin tulivat he paaluituksen luo, jossa laskuportti julistuksineen oli. Sotamiehet pysähtyivät, katselivat hymyillen kirjoitusta, ja yksi huusi: "Ompa koulumestarin Marthalla kuitenkin ollut rohkeutta naulata ylös kreivin julistus!"

Tämä huuto avasi vangin kielen. "Koulumestarin Martha siis elää vielä?" kysyi hän vavisten.

"Tietysti! ja on sen lisäksi oikein pirumainen tyttö!"

Se oli kahdenkertainen lohdutus Amokselle, sillä pirumaisen tytön oli mahdoton olla naitu. Mutta kysyesssänsä, minkätähden antoivat Marthalle juuri tämän liikanimen, vaikenivat miehet, juuri kuin olisivat hävenneet. Yksi sotamiehistä kuiskasi kuitenkin Amoksen korvaan: "Nämä arkamaiset konnat" (muuten oli hän itse juuri yhtä nopeasti juossut tiehensä kuin muut) "pelkäävät rosvojen kostoja eivätkä tahtoneet ripustaa portille kreivin proklamationia. Porvarit eivät myöskään uskaltaneet sitä tehdä. Silloin sanoi Martha: jos ei kukaan mies uskalla julkaista maaherransa julistusta, niin täytyy kai naisen se tehdä, ja riensi portin eteen paperin kanssa. Mutta kumppanini pelästyivät niin kovin tästä rohkeudesta, että pikeimmiten jättivät kaupungin ja pakenivat Braunfels'iin päin".

Nyt selveni Amokselle koko tämän päivän sotatapaukset. Rosvojoukko oli paennut proklamationin tähden; kun sitte molemmat pakenevat joukot kohtasivat toinen toisensa, luuli kumpikin itsensä päälle

hyökätyksi, ja molemmat pötkivät toisiaan pakoon. Mutta Weilburg'issa ei ollut kreiviä eikä parempaa sotaväkeä, vaan Martha oli julistuksen ylös naulaamisella pelastanut kaupungin ja sitä paitse vapauttanut Amoksen rosvojen käsistä. Hänen urhokkaasta työstä tunsii tämä Marthansa taas, joka kerran niin rohkeasti oli astunut värvääjien keskeen pelastaaksensa häntä, ja hän arveli, että mitä silloin hänelle jäi onnistumatta, se oli hänelle tänään vihdoon onnistunut, Martha oli hänen nyt kuitenkin, ja varmaankin ainaiseksi, temmannut pois tuon raa'an sotaväen joukosta.

Kiitollisessa ilossa unhoitti Amos vanhempainsa kuolemankin; siitä huolimatta oli hänen mielensä erinomaisen raskas, astuessansa Weilburg'in kadulle, jossa häntä oli kohdannut niin monta surkeutta, ja hänestä tuntui, kuin jos tänäpäpä saisi vielä paljoa pahempaa kärsiä.

Porvarit eivät ensinkään tervehtineet sotamiehiä voittajina, päinvastoin menivät he pois heidän tieltään puoleksi pelkäävällä puoleksi ylenkatseellisella silmäyksellä. Sillä pelokkaimmat palkkasotamiehet olivat tavallisesti myös ilkeimmät. Ainoastaan eräs vanha liinakankuri kysyi heiltä pilkallisesti: "Mitenkähän pulskea vanki tuo on, jonka tänään olette käsiinne saaneet?"

"Oh, hän on yksi teidän miehistä", vastasi vältvääpeli yhtäläisellä pilkalla, "Weilburgilainen porvarinpoika! Tahdotteko hänestä takaukseen mennä vai hirtämmekö hänet, kreivillisen julistuksen mukaan! Amos Hafelborn'iksi kirjoittaa hän itsensä".

Liinakankuri katsoi vankia kasvoihin ja naurahti. "Vanhan Hafelborn'in pahan pojan olen vuosia sitte tosin tuntenut, mutta tuo mies on yhtä paljon kauniin Amoksen näköinen, kuin nokikolari myllärin".

"Jumalan kiitos!" ajatteli Amos, "ihmiset huomaavat, että oikein perinpohjaisesti olen muuttunut".

"Jos muuten tahdotte tarkasti tietää", jatkoi liinakankuri, "onko tämä todellinen Amos Hafelborn vai ei, niin viekää hänet vaan koulumestarin Marthan luo, se oli minun tietääkseni tuon Amoksen kultanen ja on teille tänä iltana antava yhtä hyvää selkoa sotasaaliistanne, kuin tänä aamuna proklamationista".

Tämän sanoi liinakankuri vaan pilkalla; sillä hän arveli, että sotamiehet, kuullessaan Marthan nimenkin, punastuisivat häpeästä aina korviin asti. Mutta nämä olivat aikoja sitte unhoittaneet punastumisen, luulivat puolestaan kostavansa Marthalle, jos veisivät hänelle kotia maankulesijan muinaisena lemmittynä, ja lähtivät siis torille päin, jonka varrella Martha äitinsä kanssa asui, sillä hänenkin isänsä oli pari vuotta takaisin kuollut.

Amos seurasi ääneti. Siitä hetkestä asti, kuin oli astunut kaupungin sisäpuolelle, oli hänen kielensä ikäänkuin suuhun kiinni kasvannut.

Iltahämärässä istui Martha kamarissaan, kun sotamiehet tunkivat sisään. Hän nousi ylös, osoittamatta vähintäkään pelkoa. Vältvääpeli lykkäsi vangin esiin ja kysyi: "Tunnetko tämän miehen?" Hämmästyen tarkasteli tyttö kauan tuota repaleista olentoa ja noita rouhittuja kasvoja, ja piteli silmiään ikäänkuin tahtosi selvemmin nähdä. Muoto oli hänelle tuttu ja liikutti häntä syvästi, ja kuitenkin hän ei tietänyt kenen se oli. Silloin kysyi Amos hiljaa ja vavisten: "Martha! Etkö mua enää tunne?"

Mutta tuskin oli tämä äänen kuullut, niin oli kuin valonsäde olisi lentänyt hänen kasvojensa yli ja hän huudahti säikähtyneenä takaisin astuen, sillä sydämen syvimmällä liikutuksella, johon korkein tuska ja korkein ilo on yhdistetty: "Amos! Amos! se on Amos Hafelborn!"

Ja vaikka raa'at sotamiehet kohta purskahtivat suureen nauruun, lankesi hän vanki raukan kaulaan ja taisi itkusta ja kyynelistä tuskin tointua. Silloin vaikenivat itse sotamiehetkin ja muutamat heistä hiipivät hiljaa pois.

Amos ja Martha unhoittivat kokonaan, että vielä muitakin ihmisiä oli läsnä, ja tekivät toisiltaan niin ylenmäärin kysymyksiä, ettei molemminpuolisesta kertomisesta tahtonut mitään loppua tulla. Mutta kuin Amos kertoi, kuinka hän oli joutunut rosvojen käsiin ja Marthan ylös naulaaman proklamationin johdosta taas tullut vapaaksi, mutta sitä vastoin pakenevilta Weilburg'in sotamiehiltä kiinni otetuksi, pötki itse vältvääpelikin hiljaisesti ulos ovesta; sillä proklamationista ja sen seurauksista ei hän mielellään tahtonut kuulla puhuttavan, varsinkaan Marthan läsnä ollessa.

Oli tullut aivan pimeäksi tuvassa eikä kumpikaan olisi sitä huomannut, jos ei äiti olisi tullut kynttilää tuoden, ja nyt vasta huomasi Amoskin vielä olevansa sidottu, ja Martha avoi häneltä köydet. Niin istuivat he kaikki kolme yhdessä, ja Amos kertoi, kuinka hän Hanau'issa äkki-arvaamatta oli tullut ihan rutiin ruhjoituksi talonpoikain hirveistä iskuista, ja kuinka hänen sitte tautivuoteella yhtäkkiä oli tullut niin kovin ikävä Marthaa, ja kuinka hän suurimpain tuskain vaivatessa oli tullut ymmärtämään, että Martha kaikista ihmisistä oli osoittanut hänelle suurinta hyvyttä, omaa etuansa katsomatta. Ja kuin hän sitte muisteli ja ajatteli häntä, silloin oli hänestä kuin kukoistaisi hänelle taas kadonnut nuoruus ja kauneus, kuin kukoistaisi hänelle uudestaan viattomuuden kadonnut paratiisi Marthan uskollisessa sielussa. Se vaan häntä ihmetytti, että Marthakin puolestansa oli pysynyt niin lujana rakkaudessa

häneen, olematta sitä koskaan ilmottanut ja vastarakkautta saanut. Mutta Martha kertoi hänelle melkein samoilla sanoilla, että kaikessa hirmuvuosien hädässä muisto kovasta, kauniista, kevytmielisestä ja kuitenkin taas niin hyvästä Amoksesta oli hänelle ollut niinkuin lohduttava takaisin-vajoominen nuoruuden autuaisin aikoihin, ja että hän samanlaisessa ikävöivässä rakkaudessa Amokseen oli uneksinnut itsensä tuonne, jossa muistelee viatonta nuoruutta aarteena, jota ei ikinä enää saavuta, mutta joka kuitenkin pysyy katoamattomana.

Mutta siihen sanoi Amos suruisesti: "Meidän sisälliselle onnellemme siis enää tuskin mitään on esteenä, sitä vastoin ulkonaiselle kaikki! Minun kiroukseni oli, että olin liian kaunis, liian ylpeä kauneudesta, ja että liiaksi paljon ajattelin ja puhuin kuinka kaunis olin. Jumalan kiitos! nyt en enää ole kaunis. Vaan minä en myöskään enää ole tarpeeksi kaunis sinulle, sillä sinä olet tullut kauniimmaksi, kuin milloinkaan olisin voinut luulla; sielun täysi voima on kukistanut ja kirkastanut kasvojesi kovaa muotoa. Tänä aamulla vielä luulin voivani jakaa kanssasi ritarihovin; nyt olen kerjäläinen. Minulla ei ole mitään virkaa, ei mitään omaisuutta ja Herra tietää, saanko koskaan enää takaisin jäsenieni täyden voiman, ja niin täytyy rakkaudemme jäädä siksi, mitä se oli: unelma katoamattomasta eikä kuitenkaan koskaan enää saavutettavasta aarteesta!"

Vastauksen sijasta rupesi Martha kertomaan Amokselle hänen vanhempainsa viimeisistä päivistä. Ja hän jutteli nyt, että hän jo useat vuodet oli ollut niinkuin oma lapsi heidän luonansa, sukulaistunut ajan vaikean hädän kautta, jota hän koetti yksinensä jätetyille pariskunnalle lievittää. Hän oli katsonut velvollisuudekseen lahjoittaa kumminkin vanhemmille sen rakkauden, jota hän ei voinut pojalle antaa. Heidän viimeisessäkin taudissaan oli hän hoitanut vanhuksia, ja kuoleva äiti oli antanut hänelle lopun tavarastansa, jotta Martha säilyttäisi sen kadonneelle pojalle. "Summa", päätti hän, "on tosin pienempi kuin vanhempiesi entisinä hyvinä päivinä, mutta kun jo koko maailma on tullut köyhemmäksi, niin on se vielä kyllä suuri, jotta sillä voit isäsi taloon ostaa puutarhan ja pellon ja kunnioitettuna porvarina elää käsiesi työstä".

"Sinä saatat minut tänään häpeälle kaikin puolin", vastasi Amos. "Aamulla luulin minä vielä voivani antaa sinulle ritarihovin, ja illalla lahjoitat sinä kerjäläiselle hänen äitinsä perinnön. Mutta jos en jakamatta olisi tahtonut nauttia edes ritarihovia, niin otan vielä vähemmän perintöä sinun kädestä, jos et sinä ja'a sitä kanssani ja sen lisäksi anna minulle tätä uskollista kättä".

Niin päättyi illan hiljaisessa rauhassa onnellisesti tämän päivän ja koko myrskyisen vuoden kaikki kovat kohtalot. Ja molemmista rakastavista tuntui, kuin olisi heille tässä rauhassa lupaus annettu, että he tämän kauhistavan nykyisyyden yli myöskin vielä tulivat näkemään koko isänmaan ikävöityä rauhaa, niinkuin he sen uskoivat ennustetuksi Amoksen kastetekstissä: "Sillä minä käänän minun kansani Israelin vankeuksen, että he rakentavat autiot kaupungit ja niissä asuvat; istuttavat viinapuita ja niistä viinaa juovat; tekevät puutarhoja ja niistä hedelmiä syövät. Ja minä tahdon heitä heidän maassansa istuttaa; niin ettei heitä enään temmata pois maastansa, jonka minä heille antanut olen, sanoo Herra sinun Jumalas".

Melkein samaan aikaan kuin Amos ja Martha viettivät häitään, tuli Dillenburg'ista tieto kenraali Ramsay'n kuolemasta ja huhu lisäsi siihen: ylpeä kaunis skottilainen oli harmista kuollut nälkään. Amos tuli syvästi liikutetuksi tästä niin runsaslahjaisen ihmisen surkeasta lopusta ja tunnusti, että kauniin mies armeijassa, räätälinpoikana syntynyt, viimeiseksi kuitenkin voi nousta vielä suurempaan onneen, kuin kauniin kavalierinä syntynyt mies. Ja erittäin oli hän iloinen, ettei Ramsay nyt enää tarvinnut timantteja, sillä nämä rasittivat vielä vähäisen hänen omaatuntoansa.

Hän ei voinutkaan myöhemmin vastustaa viettelystä eräänä yönä vaimonsa seurassa mennä noitalävelle ja siellä yrittää isolla verkolla virrasta pyytää noita kahta ritarihovia. Mutta he eivät vetäneet muuta kuin hietaa, soraa ja lautasellisen särkiä rannalle. "Lähtekäämme taas hiljaa kotia", sanoi vihdoin Amos, "ja keittäkäämme kalat huomenna päivälliseksi. Särki on tosin halpa kala, mutta jos kaksi nuorta aviohenkilöä sitä yhdessä syö, jotka ovat toisilleen kylläksi kauniit ja kylläksi kyllin raakkaat sekä pitävät tarpeellista vaaria monista ruodoista, niin maistuu se toki paremmalta, kuin lihavin lohi kreivinnan tai prinsessan pöydässä — Jumala olkoon äidilleni armollinen!"

Ja kun he näitten sanain jälkeen, kuutamon kirkkaassa valossa, katsoivat toinen toisensa silmiin, silloin ajattelivat molemmat itsekseen, että sydämen hyvyys, joka loistaa esiin kasvojenuurteesta, tekee toki kaikkein kauniimmat niinkuin rumatkin kasvot täydellisesti kauniiksi, ja yksikään maalari ei voisi tätä kaikkein kauneinta kauneutta kuvailla, vaikkapa hän ymmärtäisikin kirkkoenkelejä maalata.

Mutta kumpikaan ei sanonut sitä tällä kertaa toisilleen.

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by

U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR

NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it

takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.